

El model d'estàndard occidental al *Telenotícies* de TV3

Nom i cognoms: Amanda Ulldemolins Subirats

Tutor: Daniel Casals

Estudis avançats de Llengua i Literatura Catalanes

Universitat Autònoma de Barcelona – Universitat de Barcelona

Curs 2013-2014

ÍNDEX

0. Justificació.....	3
1. Contextualització.....	13
1.1. TV3.....	13
1.2. La polèmica sobre el model de llengua als mitjans de comunicació.....	14
1.3. L'estàndard composicional.....	19
1.4 Divisió geolectal del català occidental.....	20
2. Anàlisi de les dades obtingudes.....	22
2. 1. Fonètica.....	22
2.2. Morfologia no verbal.....	36
2.3 Morfologia verbal.....	43
3. Conclusions.....	54
4. Perspectives d'estudi.....	63
5. Transferència del coneixement.....	65
6. Bibliografia.....	66
ANNEX 1: Recull de dades.....	69
ANNEX 2: Entrevistes.....	125

0. Justificació

L'objectiu d'este treball és analitzar el model de llengua que difonen els periodistes occidentals que intervenen en els *Telenotícies* de TV3 per esbrinar, d'una banda, el grau de manteniment de trets de la seua varietat geolectal i, de l'altra, el grau d'adequació a l'estàndard occidental en cadascuna de les seues modalitats: nord-occidental i valencià.

Inicialment, ens plantegem com a hipòtesi el fet que, en les gravacions seleccionades, hi haja una barreja de trets orientals –sobretot centrals– i occidentals, és a dir, els propis dels periodistes que estudiem, tots de l'àrea occidental. A més, suposem també que estos professionals tendixen a mantenir només el trets que caracteritzen a *grosso modo* l'occidental –per exemple, el vocalisme àton o el grau d'obertura de les *e*– i no aquells que, tot i ser acceptats per la normativa i adequar-se al registre, són exclusius del seu parlar.

Per fer el treball, ens hem centrat en sis locutors occidentals de Televisió de Catalunya com a mostra representativa dels periodistes que intervenen regularment en els seus *Telenotícies*.

<i>Periodista</i>	<i>Lloc de naixement</i>	<i>Subdialecte</i>	<i>Relació amb el Centre d'Emissió d'Informatius TV3</i>	<i>Lloc actual de residència</i>
Lluís Caelles	Isona	Pallarès	Redacció central - Internacional	Barcelona
Marina Solà	Lleida	Lleidatà	Corresponsal de Lleida	Lleida
Mariona Piqué	Cervera	Lleidatà	Redacció central - Societat	Barcelona
Fàtima Llambrich	Ametlla del Mar	Tortosí	Redacció central - Societat	Barcelona
Víctor Sorribes	Deltebre	Tortosí	Corresponsal de les Terres de l'Ebre	Deltebre
Empar Marco	Godella	Valencià apitxat	Corresponsal del País Valencià	Godella

Taula 1: Subdialectes dels periodistes que analitzem, lloc de naixement, vinculació laboral amb TV3 i localitat actual de residència.

Les diferents edicions del *Telenotícies* (TN) de TV3 estan, des de fa anys, entre els cinc programes més vistos del dia a Catalunya¹. Així, l'informatiu de la televisió pública esdevé model de referència per als ciutadans en molts de sentits, entre els quals hi ha el lingüístic, perquè posa en antena l'estàndard formal. Un dels objectius de TV3, des de la seua primera emissió en període de proves, el 10 de setembre de 1983, ha estat, com explica al seu *Llibre d'estil*, “contribuir a normalitzar l'ús de la llengua catalana, consolidar-ne l'estàndard oral i escrit i difondre un model lingüístic de qualitat que reflecteixi les diverses varietats de la llengua i que utilitzi els registres adequats a cadascuna de les necessitats comunicatives dels diversos mitjans”². Per tant, hi ha la voluntat explícita de difondre un estàndard plural en tots els registres lingüístics, és a dir, que es procurarà que “els professionals que intervinguin per antena reflecteixin la diversitat dialectal dels diferents territoris del domini lingüístic”³ (*ésAdir*).

Per tant, el periodista, siga corresponsal i connecte des dels llocs dels fets o siga com a presentador o col·laborador des dels estudis centrals que té TV3 a Sant Joan Despí, ha d'emprar la modalitat estàndard adaptada a la varietat que li és pròpia sense desvincular-se del registre formal que exigix un noticiari. En el cas que ens ocupa, i tenint en compte el que acabem de dir, els professionals que estudiem s'haurien de dirigir a l'audiència potencial del *Telenotícies* fent servir l'estàndard en la varietat occidental amb tots aquells trets del seu parlar o subdialecte que són admissibles en un registre formal. És important remarcar este punt atès que, en els seus inicis, el model planificat i difós pels professionals de la televisió pública catalana va tindre com a base exclusivament el català central. Avui en dia, tot i que s'han fet esforços per afegir la resta de varietats a la cadena augmentant la presència de veus de tot el territori, la preponderància del dialecte central en tots els formats de TV3 continua sent un fet provable i objectiu.

Això té com a principal conseqüència, tal com apunta Sistac (1992) referint-se només a les terres de Ponent –tot i que és extensible a la resta de territoris occidentals–, que el col·lectiu d'estes zones del domini lingüístic no se sent “totalment” identificat amb el patró lingüístic difós per TV3. Este model lingüístic, anomenat *estàndard regional* per Sistac (1992 : 42), compartix “les característiques morfosintàctiques i, en

¹ Dades extretes de la pàgina web de TV3 al llarg del treball.

² <http://www.ccma.cat/llibredestil/manual-dus/compromis-qualitat-linguistica> [darrera consulta 2/07/2014]

³ <http://www.ccma.cat/llibredestil/manual-dus/usos-linguistics> [darrera consulta 2/07/2014]

bona mida, lèxiques de la variant més difosa, però està muntat sobre l'estructura fonològica i, en menor grau, tonal del dialecte occidental". En este treball, ens proposem, doncs, comprovar si esta afirmació és encara vigent vint-i-dos anys després. En el cas que la tesi de Sistac seguisca en vigor, voldrà dir que no s'ha acabat de difondre un estàndard occidental als diferents programes de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA).

Per fer el treball prendrem com a referència els criteris planificats en el *Llibre d'estil* (2010) de la CCMA, que inclou el portal lingüístic en línia *ésAdir* (<http://esadir.cat>), i també seguirem la prescripció fixada per l'Institut d'Estudis Catalans al document *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana* (1990-1992 [2001]⁴). A més, creiem pertinent afegir-hi dos obres que es presenten com a manuals d'ús per a professionals dels mitjans de comunicació i que fixen el model de llengua de les varietats que analitzem: En primer lloc, *La llengua del Baix Ebre i del Montsià. Un model de llengua estàndard oral* (1995) d'Albert Aragonés i, en segon lloc, el *Llibre d'Estil per als Mitjans Audiovisuals en Valencià* (2011) de Carmen Castillo, Francesc Fenollesa, Vicent Garcia, Josep-Àngel Mas, Sofia Moltó i Teresa Olmos i acceptat per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

Referent a les obres descriptives, ens servirem de la síntesi de dialectologia de Joan Veny *Els parlars catalans* (1978 [2002]¹³) i del manual *Dialectologia catalana* (2012), de Joan Veny i Mar Massanell, que farem servir com a guia per dibuixar les isoglosses, les semblances i les diferències entre les diferents varietats diatòpiques del català occidental.

Així és que, per saber el grau d'adequació a l'estàndard tenim les directrius marcades per la màxima autoritat acadèmica (IEC), que tenen caràcter normatiu, i també les indicacions de l'*ésAdir*, amb valor prescriptiu per als professionals de la CCMA. D'altra banda, per saber el grau de manteniment del seu parlar propi, per conèixer-los bé, ens servim de Veny i Massanell (2012), en què es descriuen i s'analitzen tots els trets de cada geolecte.

A més, cal fer una altra precisió sobre el model de llengua present en un telenotícies. Trobem, d'una banda, connexions en directe, en què, tot i que hi ha un guió planificat, els periodistes s'expressen en un estil de llengua més espontani –sense perdre el to formal que requereix el telenotícies– i, per tant, hi ha més possibilitats que hi haja trets o expressions genuïns considerats dialectalismes d'àmbit reduït per la *Proposta* que no siga recomanable usar-los en un telenotícies d'àmbit nacional. De l'altra, en les

peces informatives hi ha les intervencions de la veu en *off* que apareix com a suport en els vídeos de les notícies, en el qual el periodista llegix un guió que, si el temps ho ha permès, hauria d'haver estat corregit pels assessors lingüístics de TV3.

Per tant, pretenem saber en quin grau d'adequació a la prescripció se troba l'estàndard oral occidental difós, representat pels seus diferents geolectes, i esbrinar quins trets genuïns occidentals mantenen els locutors i en quins hi ha vacil·lació o abdicació a favor del parlar central.

Pel que fa la metodologia, en primer lloc hem actualitzat el cens de periodistes no orientals de la redacció i de les delegacions dels informatius de TV3 per saber el lloc de procedència del professional i la seua adscripció geolectal. Per a la nostra anàlisi, ens hem centrat en els periodistes que participen al *TN Migdia* i *Vespre* i, per tant, no hem tingut en compte, tot i que tindrien un tractament anàleg, els professionals que expliquen les notícies dels blocs informatius del canal 3/24 ni els conductors dels programes informatius d'especialitat com l'*Espai Terra*.

Com veiem en la *Taula 1*, en el cas de Marina Solà, Víctor Sorribes i Empar Marco –corresponsals de Lleida, de les Terres de l'Ebre i del País Valencià, respectivament– les notícies que tenen aquells territoris com a protagonistes ens són explicades des del lloc dels fets amb la varietat dialectal pròpia de cada regió. Per este fet, els espectadors podem vincular la modalitat dialectal amb el territori en què ocorre una notícia. Segons Sorribes i Marco, hem de diferenciar entre els corresponsals, “que són la cara visible d'un territori”, dels periodistes que s'encarreguen de cobrir notícies d'interès més general, com els relacionats amb la política.

Actualment, a causa de la reestructuració de les delegacions de TV3 el gener del 2013, Anna Figuera –d'adscripció central– es va convertir en la corresponsal de TV3 als Pirineus substituint la periodista nord-occidental Eva Clausó. Este fet trenca amb la dinàmica de les corresponsalies ja que, fins llavors, els corresponsals eren, com els protagonistes de les notícies, la veu del territori de què informaven i, alhora, feien possible que els espectadors sentissen la varietat geolectal d'aquella regió en un registre formal. Per tant, les corresponsalies no només permeten lligar una varietat a la zona geogràfica de què informen sinó que també oferixen un model de llengua formal que esdevé referència per als espectadors

D'altra banda, hi ha el cas de Fàtima Llambrich i Mariona Piqué, nascuda, la primera, a l'Ametlla del Mar (Baix Ebre) i, la segona, a Lleida. Totes dos formen part de la secció de societat de la Redacció d'Informatius de TV3, ubicada als estudis de

Sant Joan Despí. Llambrich sol explicar al *TN Vespre* el tema més destacat de la jornada, que sol ser d'abast nacional o estatal, i, per tant, es dirigeix a l'audiència, des de territori central, amb la seua varietat, el tortosí. Piqué, en canvi, cobrix notícies de societat com successos, robatoris o temes relacionats amb el comerç.

També estudiem el model de llengua del pallarès Lluís Caelles (Isona i Conca d'Allà), membre de la secció internacional dels informatius que, darrerament, s'ha desplaçat a Ucraïna com a enviat especial de TV3 a Kíev per cobrir l'actual crisi a Ucraïna i és, també, exdirector i presentador del *Telenotícies*⁴.

Com veiem, doncs, les veus occidentals en els *Telenotícies* de TV3 apareixen en dos situacions diferenciades. Per una banda, hi ha els corresponsals –Solà, Sorribes i Marco–, que lliguen la veu amb el territori i, per l'altra, els periodistes que, o bé des de la redacció central –Piqué i Llambrich– o des de les corresponsalies de l'estranger –Caelles– informen els espectadors utilitzant la seua varietat en territori no occidental.

Una vegada hem tingut el cens actualitzat, del total de la plantilla occidental hem escollit els sis periodistes esmentats amb la intenció de representar al màxim el col·lectiu de periodistes occidentals, és a dir, els seus diferents subdialectes⁵. A continuació, hem fet un seguiment de les dos edicions del *TN* esmentades per detectar les aparicions dels professionals que volem estudiar.

Ans d'escollir les peces que analitzem hem tingut en compte més d'un factor. En primer lloc ens hem fixat en la durada del vídeo –entre 60 i 180 segons–, que depèn de la importància del tema. En segon lloc, hem procurat que hi haja, per una banda, una gravació de la veu en *off* i, per l'altra, una connexió en directe amb el *TN*, amb l'objectiu de diferenciar les primeres intervencions –en què hi ha un guió planificat– de les segones, on hi ha possibilitat de trobar més trets genuïns atès que el discurs sol ser més fluid i, per tant, més espontani. En total, hem seleccionat entre cinc i sis peces de cada periodista, aproximadament uns deu minuts de gravació. Amb això, podrem saber si hi ha tensió entre l'estàndard oral amb una base redactada (veu en *off*) i el menys planificat (connexió en directe).

A l'hora d'agrupar i classificar les dades segons el que diu la *Proposta* sobre la fonètica i la morfologia del bloc occidental (present al document sota els noms de *parlars occidentals*, *parlars valencians* i *parlars nord-occidentals*), hem decidit tractar

⁴ Caelles va presentar i dirigir el *TN Nit* el segon semestre del 1996, i durant el 2001 i el 2002. A més, va conduir el *TN Matí* el 2003 i el *TN Vespre* del setembre del 2005 al març del 2007.

⁵ Com es pot veure en el cens, no hi ha periodistes de l'àrea ribagorçana, ni de la del valencià septentrional (tot i que té moltes afinitats amb el tortosí) ni, tampoc, de la del valencià meridional.

individualment cada varietat geolectal i, per tant, descartar aquells trets que no són propis d'aquell subdialecte o, al contrari, afegir-los i assenyalar que la normativa els marca com a propis d'altres zones dialectals.

Per exemple, en la taula dels periodistes tortosins –Llambriç, Sorribes– no hem tingut en compte les realitzacions verbals del present d'indicatiu (1 *cant*[e]), de l'imperfet d'indicatiu (1 i 3 *cantav*[e]) i del condicional (3 *cantari*[e]) acabades amb *e* – que l'IEC considera com a pròpies de l'àmbit restringit– perquè no són pronúncies genuïnes de les poblacions d'on són Llambriç (Ametlla del Mar) i Sorribes (Deltebre).

A més, el rigor d'un informatiu obliga el periodista a presentar els fets de manera objectiva i imparcial, adoptant un punt de vista neutre i distanciant-se de la notícia que presenta; és per això que en la nostra anàlisi obviarem les pronúncies dels pronoms personals –els febles i els forts–, així com les referències sobre els quantitatius, els indefinits i l'article davant dels noms de persona o els possessius àtons.

Els telenotícies es caracteritzen per informar dels fets que estan ocorrent en aquell moment i, alhora, actualitzar les notícies, és a dir, convertir en present uns esdeveniments que ja han succeït o, al contrari, donar aparença d'actualitat una notícia que es transcorrerà al llarg del dia. Per tant, el temps verbal predominant en el noticiari és el present tot i que, en els casos que s'han assenyalat, es podria substituir pel perfet o pel futur simple. Tenint en compte este fet, hem exclòs de l'estudi les indicacions sobre l'imperatiu, el condicional, els participis, el gerundi, l'imperfet de subjuntiu i, també, tots els temps compostos atès que sí que estudiem les seues formes simples flexionades.

Amb la intenció de presentar les mostres recollides de manera agrupada i mostrar-les conjuntament al costat de les indicacions de les obres prescriptives, hem estructurat el treball en tres parts (fonètica, morfologia i lèxic) i hem aplegat la informació en una taula⁶ per a cada varietat geolectal. La informació, és a dir, les dades fonètiques i les variants morfològiques i lèxiques usades pels periodistes que estudiem, l'estructurem en sis columnes: a la primera hi ha el tipus de tret que analitzem; a la segona, transcrivim la prescripció de la *Proposta* sobre esta realització i marquem en negreta si el considera propi de l'àmbit general o de l'àmbit restringit. A la tercera columna indiquem què recomana l'*ésAdir*, és a dir, la CCMA, sobre l'ús d'aquell tret. En el cas que no es pronuncie, com passa en la majoria dels casos, deixarem l'espai en blanc. A la quarta columna, només en els casos dels tortosins Llambriç i Sorribes i de

⁶ L'ordre de les taules, adjuntada als annexos, l'hem fet seguint el model de la *Proposta*.

la valenciana Marco, copiem el que prescriu l'obra de referència que prenem com a suport, és a dir, el manual d'Aragonés o el *Llibre d'Estil per als Mitjans Audiovisuals en Valencià* (d'ara en endavant *LEMAV*). En les citacions que farem sobre estes obres al llarg del treball no indicarem les pàgines d'on han estat extres perquè la informació apareix citada, literalment, a les taules de l'annex.

Finalment, en les dos últimes columnes anotem les realitzacions dels periodistes, sempre en cursiva, i diferenciem si les hem sentit en la veu en *off*, on hi havia un guió planificat, és a dir, un esbós escrit per ser dit com si no fos escrit (*llegit*), o dirigint-se als espectadors davant de la càmera, és a dir, oral no espontani (*dit*)⁷. Esta distinció ens permetrà saber el grau d'influència de l'escriptura en les intervencions de la veu en *off*, per una banda, i el nivell d'adequació al registre, en este cas formal, quan s'enfronten a l'audiència sense cap suport textual, per l'altra.

A l'apartat de fonètica, i en alguns casos també al de morfologia, només transcrivim fonèticament (fem servir els símbols de l'AFI), aquell tret o so que estem estudiant. Cal remarcar que només comentarem aquells fenòmens i variants que hem trobat exemplificats en els noticiaris, és a dir, tot i que a les taules hi haja la informació sobre tots els trets, a l'apartat 3. *Anàlisi de les dades recollides*, només estudiarem els sons i formes que hem sentit al *Telenotícies* i explicarem el caràcter que els atorguen les diferents obres de referència.

Pel que fa al lèxic, el darrer apartat d'anàlisi del nostre treball, hem apuntat, només, els mots que tenen una parella geosinònima, independentment de la variant que usés el periodista occidental. Així, per exemple, hem localitzat tant la forma *vermell*, utilitzada en el *Telenotícies*, malgrat que la forma *roig* també és normativa i és, a més, la forma del periodista, com el mot *xiqueta* –al costat de *nenà*. En la taula del lèxic hem recollit, a la segona columna, la variant que hem sentit per antena –sempre en cursiva– i a la tercera indiquem si hi és al *DIEC2*, és a dir, si està acceptada per la normativa. A la quarta columna indiquem, només en el cas que la variant no estiga al diccionari, si la recull el portal lingüístic *ésAdir*, i, a la darrera, si la paraula està en el *LEMAV* o en el manual per als periodistes de les Terres de l'Ebre, només en els casos de Llambrich, Sorribes i Marco. A l'última columna apuntem si la variant forma part de la gravació de la veu en *off* (*llegit*) o d'una connexió en *directe* (*dit*). El lèxic és el nivell del llenguatge on hem localitzat menys variants atès que en un informatiu el model de llengua és

⁷ Per fer esta classificació s'ha tingut en compte l'article d'Isidor Marí (1987).

neutre i les notícies són breus. A més, com hem dit, del total del lèxic que hem escoltat només hem estudiat aquells mots que tenen un geosinònim i, per tant, el volum de realitzacions recollides s'ha reduït.

En darrer terme, l'anàlisi de les dades i l'estudi dels trets s'enriquixen amb les declaracions dels periodistes estudiats. Hem cregut interessant per al treball entrevistar estos professionals, d'una banda, per conèixer la consciència lingüística que tenen sobre la seua varietat, i l'actitud i la posició que prenen enfront el paper que tenen com a agents d'estandardització de l'occidental i, de l'altra, per assegurar-nos sobre l'ús de determinats trets i variants que, en les dades que hem recollit, tenen una presència vacil·lant i, per tant, no sabem quina de les diferents formes que hem localitzat és la pròpia del periodista. En el cas de Llambrich, Sorribes i Marco, es va acordar un dia per fer-los una entrevista individual. En el primer cas, la conversa va ser als estudis centrals de Sant Joan Despí, en Sorribes va ser a Barcelona aprofitant una reunió de treball que el locutor tenia a la capital. En el cas d'Empar Marco vam tindre l'oportunitat de compartir un matí amb l'equip de periodistes que formen la corresponsalia de TV3 al País Valencià a la seu de la capital i viure el procés de muntatge d'una notícia, des de l'edició dels vídeos fins a l'enregistrament de la veu en *off*. Les opinions dels tres entrevistats figuren als annexos –com les gravacions– transcrites amb ortografia no normativa, i ens servixen, alhora, de mostra del seu model de llengua oral en un ambient distès⁸. Amb relació a Solà, Piqué i Caelles, han contestat un qüestionari de preguntes per correu electrònic i han respost dubtes sobre la pronúncia o l'ús de certes formes que, tenint en compte les dades, no quedaven clares.

Deia el recentment desaparegut Gerard Vergés que “cadascú és del lloc on viu, de la parla d'aquell lloc, de la gent d'aquell lloc i dels costums d'aquell lloc. I si no ets això ets fals.”⁹ El fet d'haver nascut a la cruïlla dels Països Catalans, a Alcanar, i, per tant, tindre el tortosí, geolecte del bloc occidental, com a variant dialectal pròpia, em permet, d'una banda, discernir entre els trets genuïns que empren els periodistes occidentals d'aquells que no ho són i, si el model que difonen és allunyat del que conec jo i la resta de la meua comunitat lingüística, la reacció és de desarrelament i de no-

⁸ Les entrevistes es van dur a terme amb aires de conversa espontània, sense esforç ni extorsió. No obstant això, el sol fet de saber que eren gravats pot condicionar l'estil de llengua de l'entrevistat.

⁹ Fragment extret de l'entrevista de Ferran M. Benaiges Pallarés a Gerard Vergés publicada a *beCEroLes* (2012), pàg. 147-153.

identificació amb el patró que, per a la resta de públic que no compartix ni coneix de primera mà la meua varietat, vincularà amb el meu territori.

El pes econòmic, polític, cultural i demogràfic de Barcelona, tot en territori oriental, contribuïx al fet que es vincule el català central amb l'única varietat vàlida i apta per a tots els registres, amb l'"estàndard", relegant l'occidental a un dialecte d'"anar per casa". Consegüentment, les poques ocasions que podem sentir el nostre dialecte en un registre formal i per televisió –recordem que la presència de veus occidentals en sèries i pel·lícules és baixa¹⁰ o inexistent– és a través dels corresponsals i dels periodistes que, des de territori central, informen sobre notícies d'àmbit més general. Per tant, el fet que hi haja, d'una banda, des dels inicis de TV3, poques veus occidentals i, de l'altra, que el model planificat occidental no s'haja estès entre els ensenyants té com a conseqüència que, a hores d'ara, l'estàndard oral difós per periodistes d'aquella zona dialectal tinga trets fonètics i morfològics orientals.

D'altra banda, el fet d'haver estudiat a la capital barcelonina filologia catalana, i haver cursat pràctiques a la Unitat d'Assessorament Lingüístic de Catalunya Ràdio i al Centre d'Edició d'Informatius de TV3 durant el present curs lectiu del màster, m'ha donat l'oportunitat de conèixer de primera mà les rutines informatives que se segueixen a la redacció central de Sant Joan Despí i, també, d'haver après dels lingüistes que corregixen tots els textos del *Telenotícies* i assessoren els periodistes. Així, hem accedit al rovell de l'ou, a la redacció dels informatius, i hem conegut com treballen i què tenen en compte els lingüistes de TV3.

La motivació per fer este treball ve lligada de l'interès per la llengua dels mitjans, per una banda, i per la consciència de la necessitat de normalitzar el dialecte occidental en els àmbits que més influència i impacte tenen en la població: els mitjans de comunicació i l'escola. En el cas que ens ocupa, els periodistes, i sobretot si són de la televisió pública, haurien d'expressar-se i de difondre un model de llengua estàndard en un registre formal amb trets propis de la seua varietat ja que esdevenen un referent per a l'audiència. Aleshores, haurien d'evitar la barreja de trets que, com ja hem apuntat més amunt, tant la *Proposta* com l'*ésAdir* condemna.

Sobre l'organització de l'estudi, s'ha estructurat en diferents parts; en primer lloc, en la contextualització (1) se situa el lector en la televisió catalana, en el model de llengua que s'ha anat gestant des dels seus inicis el 1983, i s'explica la controvèrsia que

¹⁰ A TV3 destaquem les sèries de ficció "Lo Cartanyà" i "Gran Nord". Per a més informació sobre el seu model de llengua consulteu Massanell (2009).

va tindre lloc entre els anys 1982 i 1992 al voltant del patró lingüístic que havien de difondre els mitjans de comunicació de massa. En este apartat també s'actualitza el cens de periodistes occidentals que treballen a la secció d'informatius de TV3, es contextualitzen les diferents varietats geolèctals i, en últim lloc, es fa referència a l'estat actual de la qüestió tenint en compte els estudis i les investigacions de recerca. En segon lloc, el cos del treball és l'anàlisi de les dades (2) on es comenten, a partir de les diverses obres de referència, tots els trets localitzats en les gravacions. A continuació, s'extrauen les conclusions (3) del treball, es proposen algunes perspectives d'estudi en esta matèria (4) i s'anoten les diferents vies per transferir el coneixement (5). Tanquen el treball, per una banda, la bibliografia (6) emprada i, per l'altra, les taules amb les dades que s'han extret de les peces analitzades i el CD annex amb les entrevistes als sis periodistes que s'han estudiat.

Finalment, voldria donar les gràcies a totes les persones que m'han ajudat al llarg de l'elaboració d'este projecte. En primer lloc, al meu tutor, Daniel Casals, per haver-me guiat i aconsellat fins arribar a bon port. També a Mar Massanell, pels diferents aclariments sobre les qüestions dialectals. A més, he d'agrair l'atenció i l'ajuda, des del primer moment, de tots els lingüistes del Centre d'Emissió d'Informatius de TV3 que, durant les més de noranta hores que he estat a la redacció amb ells, m'han fet sentir una més de l'equip i per ensenyar-me que és tan important el *com* com el *què*. En darrer lloc, a Lluís Caelles, Marina Solà, Mariona Piqué, Fàtima Llambrich, Víctor Sorribes i Empar Marco per la proximitat i la predisposició a resoldre'm qualsevol dubte.

1. Contextualització

1.1. Televisió de Catalunya

Televisió de Catalunya¹¹ emet des del 16 de gener de 1984 el programa informatiu diari anomenat *Telenotícies*, que va ser una aposta per competir amb el *Telediario* del primer canal de TVE, que s'emetia a la mateixa hora. A poc a poc, es van crear les edicions del migdia i les del cap de setmana. Com indica Baget i Herms (2003:77), des del primer moment el programa de producció pròpia de TV3 “va copsar l'atenció dels espectadors, que es van dividir en les seves preferències: al gener del 1985, per exemple, quan les dades d'audiència de Dympanel es van referir al conjunt de la població i no únicament a les mestresses de casa com fins aleshores, el *TN Migdia* assolí el percentatge del 17% i *Miramar* (TVE), el 14%”. Així, des de l'inici de la cadena, el *Telenotícies* han estat un dels programes més ben valorats de TV3 i, avui en dia, les diverses edicions del *TN* són dins dels cinc espais televisius més vistos del dia a Catalunya.

Pel que fa a la funció de TV3 dins de la societat del país, hi ha un consens a l'hora de reconèixer que ha estat, des de la seua posada en marxa el 10 de setembre de 1983, la plataforma que més ha contribuït a la normalització de la llengua i cultura catalanes. La seua funció pública queda resumida en la Llei 11/2007, d'11 d'octubre, de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, i en l'article 22.3 s'estableix que “la llengua institucional per a prestar el servei públic de comunicació audiovisual de la CCMA és el català”. Així, juntament amb el sistema d'ensenyament, TV3 ha estat un dels focus d'estandardització del català, un referent lingüístic per a la població. A continuació, explicarem la discussió que es va crear entorn el model de llengua que havien d'adoptar, i crear, la ràdio i la televisió públiques de Catalunya

Vallverdú (1986: 48) ja apuntava, enmig del debat, que per crear un model de llengua apta per a la televisió calia, en primer lloc, adequar el llenguatge al caràcter eminentment oral del mitjà; en segon lloc, s'havia de tenir en compte la diversitat de registres i apropiar, doncs, el nivell de llenguatge a cada situació comunicativa i, en

¹¹ De fet, les emissions en període de proves van començar el 10 de setembre de 1983.

darrer terme, “ser exigents en els diferents estàndards del català”. Així, la varietat d'accents contribuïx, per una banda, a crear consciència lingüística sobre les diferents realitats geolectals del català i, també, permet que tots els parlants, des de qualsevol lloc del país, se senten identificats amb la llengua que es difon i, per tant, hi establisquen una relació referencial amb la cadena pública.

1.2. La polèmica sobre el model de llengua als mitjans de comunicació

Creat un canal de televisió exclusivament en català¹², s'havia d'establir el model de llengua que es volia difondre. Després de les dècades fosques del franquisme, en què el català havia perdut el seu estatus oficial, la reconstrucció lingüística havia de començar per l'escola i pels mitjans de comunicació. El corpus normatiu vigent aleshores, establert durant el primer terç del segle XX, era la darrera senya del català normatiu que, més de seixanta anys després i amb els avatars de la dictadura, diferien de la llengua parlada al carrer. Calia, doncs, assentar les bases del català oral modern¹³, adaptat a les necessitats dels mitjans de comunicació de massa, és a dir, a les diferents situacions comunicatives (registres). En este context, entre el 1982 i el 1992 –tot i que encara avui arrosseguem alguns d'aquells llastos– va tindre lloc la polèmica sobre què s'havia de tindre en compte per al nou model de llengua en els mitjans audiovisuals de massa, sobretot, si tenim en compte el fet que, tant Catalunya Ràdio com TV3, són organismes públics que depenen de la Generalitat de Catalunya. Així, des dels seus inicis, tenien la missió de normalitzar l'ús del català i de ser, amb l'escola, un dels agents que posen en contacte la població amb l'estàndard.

En esta discussió, el primer plantejament que calia resoldre era el patró que havia de tindre la nova modalitat: acostat al del carrer, una opció defensada per una jove fornada de filòlegs, o el literari, un punt de vista que partia de la defensa a ultrança de la normativa i que estava emparat per les màximes autoritats lingüístiques del moment, responsables de la supervivència del català en l'àmbit públic (també en les poques manifestacions que hi va haver als mitjans) durant el franquisme. Els partidaris de modernitzar el model de llengua als *media* eren al capdavant de Catalunya Ràdio, Televisió de Catalunya i del *Diari de Barcelona*, i defensaven un català amb el qual la

¹² Ans ja hi havia RTVE a Catalunya, que també era pública i emetia algun programa en català.

¹³ Ens centrarem únicament amb el model del català oral i en la problemàtica de la inclusió de les diferents varietats geolectals a TV3.

gent se sentís identificat, allunyat de l'estil literari i amb diferents registres i estils, és a dir, flexible. Pel que fa a la qüestió dialectal, el català central era la base del seu model i, per tant, no hi preveien la integració de les diferents varietats geolectals. Els seus artífexs defensaven esta tria perquè calia, com hem apuntat unes ratlles més amunt, que l'audiència, que segons ells era majoritàriament oriental, s'hi reconegués i perquè la majoria dels professionals que hi treballaven eren d'adscripció central. Com indica Casals (2001: 139), unes de les conseqüències d'esta decisió, que encara és vigent en molts de parlants, és "la identificació d'aquest dialecte amb l'estàndard". Així, es va crear un model que donava preferència a les solucions morfològiques i lèxiques del català central i que, pel que fa a la fonètica, cada locutor podia adaptar-se a la seua varietat geolectal. Les variants morfològiques orientals, nominals i verbals són, com veurem en les pàgines següents, encara a dia d'avui, una assignatura pendent en la consecució d'un estàndard oral plural a TV3.

Les reaccions al model unitarista i centralista dels *media* no es van fer esperar i, entre 1985 i 1986, els departaments de Filologia Catalana de les universitats de territori no central¹⁴ van enviar un comunicat a l'Institut d'Estudis Catalans en què demanaven la seua intervenció en l'afer. Amb esta voluntat, l'autoritat acadèmica va publicar el 22 d'abril de 1986 el text "La llengua en els mitjans de comunicació de massa i especialment en la televisió", que proposava, per acabar amb el desequilibri geolectal, la incorporació de professionals de les altres varietats a TV3, cosa que acabaria amb l'omnipresència de veus centrals i, de retruc, amb l'ús de variants pròpies de Barcelona. Quatre anys més tard, la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans va fer públic un acord en què, novament, reiterava la necessitat de la inclusió de tots els dialectes en l'estàndard dels *media* i denunciava l'ús d'un model de llengua empobrit i que suggeria la manca d'unitat lingüística del català. Aquell mateix 1990, l'IEC va publicar la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I. Fonètica*, que té com un dels principis generals oferir "una varietat de llengua que contingui suficients elements comuns al diasistema perquè pugui assolir el valor referencial i, alhora, que sigui una varietat no pas monolíticament unitarista sinó més aviat múltiple, això és, que disposi d'oposicions alternatives d'acord amb les grans varietats territorials que configuren l'espai català" (1990 [2001]³: 10). Amb la *Proposta*, doncs, hi ha la voluntat d'introduir

¹⁴ L'esmentat document el van signar les universitats de València, d'Alacant i de les Illes Balears, l'Estudi General de Lleida i, més tard, la Universitat de Perpinyà.

els trets occidentals vàlids per a la llengua dels mitjans de comunicació de massa, per a l'estàndard oral.

Un dels productes d'una de les opcions defensades, la *light*, és les *Orientacions lingüístiques* de Catalunya Ràdio el 1992, que, tot i que tenen el parlar de Barcelona com a base, en la versió de 1993 ja incorporen trets fonètics de les altres realitats geolectals, a redós. No va ser fins el 2006, quan Catalunya Ràdio i TV3 estaven a punt d'agrupar-se dins de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, que va nàixer l'*ésAdir*, el portal d'assessorament lingüístic que recull, en una sola web, les recomanacions sobre llengua d'estil. L'*ésAdir* és una de les tres parts del Llibre d'estil de la CCMA, juntament amb el *Manual d'ús* i la *Guia editorial*. Ara sí, indiquen que procuren “que els professionals que intervinguin per antena reflecteixin la diversitat dialectal dels diferents territoris del domini lingüístic.”

Així, es fa palesa la voluntat de corregir el dèficit dialectal que va caracteritzar el model de llengua dels primers anys de TV3 i, per extensió, de Catalunya Ràdio, els dos de titularitat pública. La millora va enfocada a solucionar els dos eixos que reivindicava l'IEC: d'una banda, amb la inclusió dels criteris sobre l'occidental i les altres varietats que són a l'*ésAdir* i, de l'altra, amb la incorporació de veus de la resta del domini lingüístic, per acabar amb l'hegemonia central.

En Casals (2009), on s'apunta ja una tendència a la correcció del desequilibri geolectal en els professionals d'informatius de TVC i Catalunya Ràdio, podem trobar un cens de professionals occidentals que treballaven a TV3, bé des de la redacció central a Sant Joan Despí –on hi ha la majoria de periodistes–, o bé des de les diferents corresponsalies que té la cadena arreu del país i d'Europa.

Transcorreguts cinc anys des d'aquell primer inventari, en este treball, presentem, també, l'actualització del cens¹⁵ i ens centrem, únicament, en els periodistes occidentals que depenen dels serveis informatius de TV3.

¹⁵ Cal anotar que estos periodistes també apareixen pel Canal 3/24 arribant, així, a un públic més ampli.

<i>Geolecte</i>	<i>Periodista</i>	<i>Lloc d'adscripció al Centre d'Emissió d'Informatius TV3</i>
Ribagorçà	Artur Peguera	Redacció d'Esports. Conductor TN Vespre Esports
Pallarès	Lluís Caelles	Redacció central, secció Internacional. Corresponsal
Pallarès	Albert Elfa	Corresponsal al Pròxim Orient
Pallarès	Anna Farrero	Redacció central – Economia
Lleidatà	Carolina Gili	Delegació de Lleida
Lleidatà	Marina Solà	Delegació de Lleida
Lleidatà	Teresa Macià	Delegació de Lleida
Lleidatà	Eva Pelegrí	Delegació de Lleida
Lleidatà	Oriol Vidal	Delegació de Lleida
Lleidatà	Àlex Oró	Delegació de Lleida
Lleidatà	Jovita Ané	Delegació de Lleida
Lleidatà	Mariona Piqué	Redacció central - Societat
Lleidatà	Eric van Hoff	Redacció central- Societat
Lleidatà	Montse Castany	Redacció central- Societat
Lleidatà	Jordi Grau	Redacció central - Esports
Lleidatà	Sergi Mulero	Redacció central- Societat
Nord-occidental (Sant Martí de Maldà)	Judit Balcells	Delegació de Lleida
Nord-occidental (Cervera)	Jaume Freixas	Redacció central - Cap de Societat
Nord-occidental (Falset)	Anna Masip	Delegació de Tarragona
Tortosí	Glòria Boquizo	Redacció central - Societat
Tortosí	Fàtima Llambrich	Redacció central - Societat
Tortosí	Víctor Sorribes	Corresponsal de les Terres de l'Ebre

Valencià apitxat	Empar Marco	Corresponsal del País Valencià
------------------	-------------	--------------------------------

Com veiem, es confirma una tendència a la correcció del desequilibri geolectal.

D'una banda, s'han augmentat les veus i, de l'altra, han augmentat els trets occidentals, sobretot fonètics, inclosos a les orientacions lingüístiques¹⁶ de la CCMA. Ara bé, es resol, així, la discussió sobre si es difon un estàndard occidental de qualitat i sense interferències del central? És el que pretenem resoldre en el present treball. Així, tot i que disposem d'un estàndard oral fixat per l'IEC i una carpeta específica per al nord-occidental al portal lingüístic de la CCMA, és a dir, tot i que hi ha un model de llengua oral occidental planificat, cal estudiar si, a la pràctica, el model difós pels periodistes occidentals de la secció d'informatius de TV3 segueix les indicacions d'estes dos autoritats, saber quins trets de la seua varietat mantenen i quins abdiquen a favor de les variants del català central, modalitat referencial per a molts de parlants de tot el domini lingüístic.

De fet, per entendre la importància de la discussió és interessant explicar el procés d'estandardització lingüística definit per Haugen, que el distingix en quatre estadis: selecció, codificació, extensió de l'ús i del coneixement i elaboració. En el primer, s'escull la varietat o les varietats lingüístiques que serviran com a base per a establir l'estàndard. En el cas català, tot i que en un primer moment es va prendre el central com a varietat base pel prestigi i pel seu pes demogràfic, en la *Proposta* de l'Institut es deixa clar que l'estàndard català és composicional, és a dir, que té en compte totes les varietats diatòpiques de la llengua catalana. En el segon estadi, el de codificació, es fixen les variants del model de llengua que ha de servir de referent a la població, en el cas que ens ocupa, se'n va encarregar la Secció Filològica de l'IEC amb Pompeu Fabra al capdavant. A continuació, es coneix com a tercer estadi l'extensió de l'ús i del coneixement de l'estàndard, és a dir, la difusió entre la població de les prescripcions establertes en la fase anterior a partir de l'acció del poder polític. Es fa mitjançant lleis que introduïxen la nova varietat en els diferents espais públics com l'ensenyament i els mitjans i, també, ensenyant els formadors. És en esta etapa on té lloc la discussió sobre el model de llengua que han de difondre els mitjans de comunicació en català i, com hem vist, en un primer moment s'opta per construir-lo

¹⁶ Per a més informació sobre la inclusió de trets nord-occidentals inclosos a l'*ésAdir* vegeu Casals (2001).

sobre el central. En darrer terme hi ha l'elaboració funcional, és a dir, l'adaptació de la llengua a les diferents necessitats de les situacions comunicatives i la creació dels diferents llenguatges d'especialitat. En els mitjans de comunicació l'assoliment d'este estadi és cabdal atès que es fixen els límits entre els diferents registres, és a dir, es defineix quines variants són més aptes per a un telenotícies i quines hi tenen cabuda en una sèrie o un magazín, per exemple. Recordem que el sector anomenat *light* en la discussió centrava el seu discurs en esta etapa, ja que volien crear una llengua flexible segons les exigències de cada gènere comunicatiu.

Fins avui, s'han referit al model de llengua en els mitjans de comunicació de massa catalans, –sobretot TV3 i Catalunya Ràdio per l'audiència i per la incidència en la societat del país– el recentment desaparegut Francesc Vallverdú, testimoni a distància en la controvèrsia que acabem d'explicar; el Grup d'Estudis Catalans, sector jove i defensor d'una llengua actual amb base central en la disputa; Isidor Marí, en diferents jornades sobre varietats i registres en els *media* i Joan Julià-Muné en articles sobre la variació de l'estàndard en territori nord-occidental.

A més, hi ha estudis que han valorat la incidència del dialecte occidental en els mitjans de comunicació, tant ràdio i televisió, com els de Daniel Casals i Oriol Camps i, també, els de Mar Massanell, que analitza el model de llengua occidental a les sèries de ficció de TV3. Al *Llibre d'estil de la CCMA* també hi ha criteris i compromisos sobre la presència de la diversitat lingüística.

1.3. L'estàndard composicional

Com hem explicat, amb la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I Fonètica* (1990) i *II Morfologia* (1992), l'Institut pretenia posar fi a al debat del model de llengua als mitjana de comunicació amb la voluntat de crear “una varietat de llengua que contingui suficients elements comuns al diasistema perquè pugui assolir el valor referencial i, alhora, que sigui una varietat no pas monolíticament unitarista sinó més aviat múltiple, això és, que disposi d'opcions alternatives d'acord amb les grans varietats territorials que configuren l'espai català” (1999: 10).

La *Proposta* presenta, tal com demanava el sector més reformista del debat, diferents solucions tenint en compte els registres i, per tant, diferencia entre trets admissibles en *registres formals* o en *registres informals*. A més, gradua l'ús de certs

trets entre dos pols: l'*àmbit general* i l'*àmbit restringit*, segons si la variant o el fenomen perviu en dos dels cinc dialectes (*àmbit general*) o si és un tret “proveït de prestigi en el seu àmbit” (*àmbit restringit*) i, per tant, el considera òptim emprar-lo només si el discurs va adreçat a un auditori “lingüísticament uniforme” (1999: 12). Així, quedarien fora de l'estàndard oral de tots els periodistes occidentals que estudiem les solucions amb el concepte *àmbit restringit* atès que el *TN* té com a audiència potencial un públic dialectalment heterogeni. En darrer terme, la *Proposta* estableix una jerarquia de formes entre el mot *propi*, que implica que el tret es pot emprar en qualsevol context, i l'*admissible*, que pressuposa l'existència d'una altra forma –la *pròpia*– sempre preferible i dóna a entendre que l'*admissible* és, simplement, tolerada tot i que és aconsellable substituir-la per la *pròpia*. Ras i curt, la diferència entre una i l'altra és la situació comunicativa del moment i, en els noticiaris, segons l'Institut seria preferible emprar la variant catalogada com a *pròpia*. Com veiem, el fet que hi haja tantes etiquetes pot confondre l'usuari que, no només ha de tindre en compte si l'autoritat normativa considera tal tret d'àmbit general o restringit sinó que també ha de considerar la situació comunicativa i el seu grau de formalitat (*registre formal/informal* i *pròpia/admissible*). Als informatius, un gènere que demana l'ús de la varietat formal, és adequat l'ús de les formes pròpies de la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana*.

1.4. Divisió geolectal del català occidental

Per entendre millor algunes de les consideracions que es derivaran de l'anàlisi de les dades i decisions que s'han tingut en compte a l'hora d'estructurar les taules de treball, creiem pertinent presentar, a mode de recordatori, les varietats del català occidental que dibuixen el contínuum lingüístic dels diferents parlars occidentals des del nord de les terres de Ponent fins al sud del País Valencià. Tot i així, ens centrem en els geolectes dels periodistes que són objecte d'estudi.

En la part occidental del domini lingüístic català, podem distingir dos grans dialectes: el català nord-occidental i el valencià.

Per una banda, dins del nord-occidental hi sobresurten tres àrees amb fesomia pròpia: el ribagorçà, el pallarès i el tortosí. Esta darrera varietat es parla en una àrea on hi ha una concentració d'isoglosses i, per tant, esdevé una zona de transició, concretament entre el

nord-occidental i el valencià. En el nostre treball hem inclòs la denominació *lleidatà*¹⁷ per designar, dins del bloc nord-occidental, la varietat que es parla a les comarques centrals de Lleida. Així podem afinar més en l'adscripció geolectal de cada periodista, com ho fem en l'actualització del cens.

Dels periodistes que estudiem, Lluís Caelles és d'origen pellarès, Marina Solà i Mariona Piqué tenen la varietat lleidatana com a pròpia, i Fàtima Llambrich i Víctor Sorribes parlen el geolecte tortosí.

De nord a sud, els trets idiosincràtics del pellarès són una major freqüència de la *e* oberta tònica que en la resta de parlars occidentals, el demostratiu *aguest* i les formes terminades amb *-eva*, *-iva* en l'imperfet d'indicatiu dels verbs de la 1a, 2a i 3a conjugació, característica que compartix amb algunes poblacions ribagorçanes.

En la resta de nord-occidental el tret conegut per anonomàsia és la pronúncia com a *e* oberta de la vocal *a* àtona final.

Entre els subdialectes del bloc nord-occidental, les diferències s'eixamplen si comparem les varietats del nord (ribagorçà, pellarès i lleidatà) amb el tortosí –parlat a les Terres de l'Ebre i a les comarques del nord del País Valencià– en els diferents nivells del llenguatge. Per exemple, en la varietat tortosina la forma del demostratiu és *este*, com en valencià, i no *aquest* i, en fonètica, en la gran majoria de poblacions la *a* àtona final no s'articula com una *e* oberta, un dels trets més tipificats del català nord-occidental.

D'altra banda, en el valencià podem distingir tres subdialectes: el septentrional, el central o apitxat i el meridional. Entre els periodistes estudiats hi ha l'única veu valenciana de la secció d'informatius de TV3, que és la corresposal d'aquell territori, Empar Marco, i té com a geolecte el valencià apitxat.

¹⁷ Este terme, amb el mateix significat, l'usen experts en la matèria com Joan Julià-Muné, Sílvia Romero o Imma Creus.

2. Anàlisi de les dades obtingudes

En este apartat s'analitzen i s'estudien les dades recollides en les gravacions seleccionades de les diferents edicions del *Telenotícies* de TV3. Interpretarem tot allò que hem sentit tenint en compte les diferents obres de referència. Així, és el seguiment de la normativa, a través de la *Proposta*, de l'estàndard planificat pels mitjans per l'*ésAdir* i de l'estàndard difós pels periodistes occidentals, a partir de les dades que hem recollit. L'anàlisi s'estructura en els diferents nivells del llenguatge: fonètica (1), morfologia, on hem diferenciat la nominal (2) de la verbal (3) i, finalment, lèxic (4).

1. Fonètica

1.1. Vocalisme

1.1.1. Vocalisme tònic

Sobre la repartició de les vocals *e* i *é*, un dels fenòmens que diferencia els dos grans blocs dialectals del català, segons l'Institut és propi de l'**àmbit general** pronunciar amb *e* tònica tancada, realització del català occidental, i pronunciar-la oberta, com és tradicional en el català oriental. Si consultem l'*ésAdir*, en la carpeta específica per al català occidental, explica les excepcions que hi ha entre els diferents parlars.

Diu, per exemple, que el valencià “realitza les *e* obertes encara més obertes que la resta del català (excepte el baleàric).” Si ens fixem en les dades recollides de la periodista valenciana Marco, hem confirmat la pronúncia oberta, tant en gravacions de la veu en *off* com en directes, en mots com *mod[é]sta*, *sent[é]ncia*, *abs[é]ncia*, *frequ[é]ncia* o *viol[é]ncia*. En canvi, ha pronunciat en *e* tancada formes com, *qu[é]*, *perqu[é]* i *Val[é]ncia*. De fet, el *Llibre d'Estil per als Mitjans Audiovisuals en Valencià (LEMAV)* recomana la pronúncia amb *e* tancada en estes tres paraules, atès que tenen

tradició en realitzar-se amb la vocal tònica tancada. Per tant, té un comportament homogeni i genuí.

Amb relació als periodistes tortosins Llambrich i Sorribes, hem detectat la pronúncia vacil·lant d'este so. Per una banda, hem sentit en gravacions de la veu en *off* de Llambrich *converg[é]ncia*, *experi[é]ncia*, o *ag[é]ncia*, però, també, *recon[é]ixer*. En Sorribes, hem sentit *freqü[é]ncia*, *viol[é]ncia* i *Val[é]ncia* amb *e* oberta i, en canvi, *interfer[é]ncies*, amb *e* tancada. Aragonés, l'autor que proposa unes convencions per als periodistes de les Terres de l'Ebre, anota que la pronúncia genuïna de la comarca de les paraules acabades amb *-ència* i *-èixer* és amb *e* tancada. Per tant, les formes amb *e* oberta no són pròpies del seu parlar i suposen una falta de coherència en l'elocució dels dos periodistes, barreja que la *Proposta* condemna. En darrer lloc, hem localitzat la pronúncia sistemàtica amb *e* oberta en Solà i Caelles com, per exemple, *evid[é]ncia*, *pot[é]ncia* o *emerg[é]ncia*, entre d'altres.

1.1.2. Vocalisme àton

Una altre tret que diferencia el bloc occidental de l'oriental és la no confusió del so àton *a* i *e*, amb *ə* i del so àton *o* i *u* amb *u*. Per tant, el català occidental distingix estos fonemes en posició àtona i, per tant, el seu sistema vocàlic àton té un inventari de cinc sons (*a*, *e*, *i*, *o*, *u*). De fet, estes dos isoglosses són essencials en la diferent partició dialectal i el fet de sentir sons neutres en un parlant occidental desconcerta i confon.

En les locucions que hem estudiat, hem trobat la barreja d'estes isoglosses en Llambrich, que, en lloc de pronunciar genuïnament una *o*, ha dit *eur[u]s*, *c[u]nsidera* i *c[u]ntracte*, sempre en connexions en directe i que, per tant, oferien més marge per a la improvisació i l'espontaneïtat. En l'entrevista, vam tindre l'oportunitat de preguntar-li per este fet i ella mateixa es va sorprendre: “Ostres, pos és raro que io digui *eurus*, és molt estrany perquè no ho dic mai. Clar que, fem tants directes que ho relaciono més en la premsa, com quan m'encallo, de perquè io ho digui així, perquè no ho dic.” En un altre moment de la conversa, però, explica que, “quan tens tendència a parlar en gent d'una zona, se t'acaba enganxant alguna cosa.”

A més, també hem localitzat la vocal neutra en la pronúncia de l'article *el*, que diu [ə]l, fenomen que explicarem amb deteniment en l'apartat 2.1. *L'article*.

Per tant, tot i que no se n'adone, hi ha interferència dels sons de l'inventari del català oriental en la seua parla, fenomen típic dels professionals que s'instal·len en àrea central, sobretot Barcelona, i treballen en empreses de la capital on el central és la varietat que hi predomina. Com veiem, sobta molt més que els trets que es barregen siguin fonètics, com és el cas, que no morfològics –com seria l'ús de *meva* en lloc de la forma pròpia *meua*. El fet que la barreja siga fonètica els fa més perceptibles ja que, com apunta Massanell (2009: 162), “no sobta tant si les isoglosses transgredides són de tipus morfològic, perquè els nord-occidentals estan molt familiaritzats amb les variants centrals que dominen la llengua escrita”.

Cal tindre en compte que la *Proposta* condemna la barreja de variants i demana, doncs, una actuació coherent amb la modalitat escollida de l'estàndard. Per la seua banda, l'*ésAdir* també demana coherència. Per tant, hauríem de marcar les realitzacions amb *u* de la periodista tortosina com a *no recomanables*.

Si passem a un altre tret, segons la *Proposta*, és propi de l'**àmbit general**, però només en registres informals, “la pronúncia com a *a* de la vocal inicial de mots començats per *en-*, *em-*, *es-*” (1999: 16). En canvi, si consultem el portal lingüístic de la CCMA –línia que segueix el *LEMAV*–, diu que “és perfectament admissible i recomanable l'obertura en *a-* de la *e-* inicial travada per consonant, especialment *es-* i *en-*”.

Si ens fixem en les dades que hem recollit, notem com hi ha un comportament heterogeni entre els periodistes. D'una banda, Llambrich, tortosina, pronuncia *a* inicial en tots els contextos i, per tant, sentim [a]ntén, [a]ncara, [a]mbutxacava, [a]stan o [a]squerra, entre d'altres. Solà, Piqué, Sorribes i Marco, en canvi, mantenen la *e* ortogràfica i pronuncien, almenys en les gravacions de la veu en *off*, [e]ngolit, [e]nsurt, [e]ncetat, [e]scurçarà, [e]spera, [e]stà o [e]sforçant, per exemple.

En les entrevistes, Solà ha afirmat que, en un registre informal, sempre pronuncia estes paraules amb *a* inicial, com fa Llambrich i com és típic del bloc occidental. En canvi, Piqué diu que, com hem localitzat en les gravacions estudiades, articula una *e*.

En relació amb Caelles, hi ha un comportament vacil·lant atès que, de les quatre vegades que hem localitzat el context on podia tindre lloc este fenomen, l'obertura de la *e* en *a*, dos de les vegades pronuncia una *a* ([a]sperar i [a]stà) i les altres dos una *e*

([e]squerra, [e]stem). En el qüestionari ha anotat que la seua manera pròpia d'articular-les és amb *a*, com és característic en occidental i, per tant, les realitzacions amb *e* les podem atribuir al pes del model escrit formal que pot, com veiem, arraconar el tret genuí de la parla del locutor.

En català occidental s'ha creat a partir del sufix *-ista* la distinció fonètica entre el masculí i el femení del sufix pronunciat amb *e* final (*-iste*) en el masculí, que l'Institut i l'*ésAdir* consideren admissible en l'**àmbit general**. Les dades que hem recollit, però, no ho confirmen. Hem localitzat mots amb esta terminació en gravacions de la veu en *off* de Caelles, Sorribes i Marco, i només el primer pronuncia amb *e* final el mot masculí (*candidat socialiste*), els altres dos, en canvi, tracten el sufix de manera invariable i diuen *el socialista* i *l'humorista* per la pressió de l'estàndard o de la llengua escrita.

En l'entrevista, Sorribes reconeix que, en un registre informal, diferencia el gènere del nom com és propi en l'occidental, però no ho fa per antena perquè desconeix que fer-ho està admès. Marco, en canvi, en la conversa que va tindre lloc a València, explica que no fa la distinció de gènere i que, per tant, sempre diu, per exemple, *artist[a]*, amb *a* final.

Hem de tindre present, però, que la *Proposta* marca una forma amb l'etiqueta d'*admissible* quan n'hi ha una altra que és considerada *pròpia*, sempre preferible" (1999: 11) i que, per tant, tot i que no es diga explícitament, pressuposen que és recomanable substituir l'admissible per la pròpia, sobretot en registres formals, com ho és el *Telenotícies*.

Sobre les oscil·lacions en el timbre de la *a*- final, pròpies d'alguns parlars nord-occidentals, l'Institut les considera admissibles en l'**àmbit restringit** i en un registre informal, és a dir, que només són vàlides si el locutor parla davant d'un auditori dialectalment homogeni i en un registre que no requerix formalitat. Per tant, queden relegades a un segon lloc. L'*ésAdir*, en canvi, diu que és "perfectament admissible (i recomanable si es fa amb coherència) la seva realització com a *e* oberta com es fa en lleidatà". Hem d'afegir que, en els parlars pallaresos –Caelles ho és– també és propi esta realització en este context. Si ens fixem en l'anàlisi d'este tret, hem d'obviar els periodistes que són de l'àrea del sud de l'Ebre, és a dir, Llambrich, Sorribes i Marco, ja que no és un fenomen propi del seus parlars, ni del tortosí ni del valencià.

En la resta –Solà, Piqué i Caelles– hem localitzat el so de la *e* oberta com a vocal final en totes les paraules femenines, ja siga en una connexió en directe, on hi ha més marge per a la improvisació, com en una gravació en *off*, on es pot repetir l'àudio tantes vegades com es vulga. Aleshores, hem sentit *policia*[ɛ], *programa*[ɛ], *peç*[ɛ], *setman*[ɛ], *andan*[ɛ], *vell*[ɛ] o *ein*[ɛ], per posar només una xicoteta mostra dels que hem trobat.

Així, si seguim les directrius de l'IEC hauríem de marcar les realitzacions amb *e* oberta com a *no recomanables*, però, en canvi, si ens cenyim al llibre d'estil de la CCMA, empresa dels periodistes que estudiem, és un tret admissible i, fins i tot, recomanable. Com veiem, doncs, hi ha divergències sobre el model de llengua entre l'Institut i els mitjans de comunicació.

Amb relació als trets no recomanables segons la *Proposta*, hem localitzat la pronúncia normativa en tots els periodistes del verb *deixar*, és a dir, no hi ha el tancament de *e* en *i* per contacte amb la consonant palatal *i*, per tant, no diuen *d*[j]ar, realització que l'Institut condemna en tots els casos.

Com a darrer tret, l'Institut no té en compte el tancament d'*o* en *u* davant de síl·laba tònica, fenomen propi del bloc occidental. L'*ésAdir* sí que el té present i transcriu amb *u* totes les paraules que es veuen afectades per este tancament de la vocal com, per exemple, *c*[u]ixí. Si ens fixem en les dades que hem recollit, hem detectat la pronúncia amb *u* en tots els periodistes, com, per exemple, *rec*[u]llir, *ac*[u]llir, *s*[u]rtida o *c*[u]mplir.

1.1.3. Diftongs

Quant als diftongs, l'Institut en condemna la reducció a una sola vocal. Així, hem localitzat la pronúncia correcta del mot *quaranta* –[kwaránta]– en Caelles i Solà, en els dos contextos analitzats, i en Marco, en un *off*. En canvi, Piqué i Sorribes pronuncien de manera no normativa, en gravacions de la veu en *off*, *coranta*.

L'*ésAdir*, en l'entrada del numeral menciona que “en llenguatge col·loquial és habitual la reducció del diftong”, realització que condemna l'autoritat normativa. Cal tindre en compte esta afirmació per entendre la realització de Piqué i Sorribes que, tot i que tenien el guió que anaven llegint al davant, redueixen les dos vocals a una.

Per acabar amb el vocalisme, hem localitzat la pronúncia correcta del mot *obrir*, en Caelles, sense la diftongació de la vocal arrodonida en *au* (*aubrir*), que no recomana l'Institut.

1.2. Consonantisme

1.2.1. Consonants oclusives

Segons l'Institut, “és propi de l'àmbit **general** tant pronunciar les oclusives darrere nasal (*font*, *llamp*, *sang*), i *t* o darrere *l* (*malalt*, *Eudald*, *molt*) –pronunciació predominant en els parlars valencians i baleàrics–, com no pronunciar aquests sons– fenomen característic de la resta dels parlars catalans.” (1999: 17). L' *ésAdir* recull este fenomen i el circumscriu, també, a les àrees valencianes i balears. El *LEMAV*, és a dir, el *Llibre d'Estil per als Mitjans Audiovisuals en Valencià*, permet, “segons l'àmbit territorial” (2011: 30), no pronunciar-les. Això, de retruc, significa que, en general, pronunciar les oclusives a final de mot és un fenomen estès i característic del valencià.

Hem localitzat la pronúncia sense estos sons en els periodistes Caelles, Solà, Piqué, Llambrich i Sorribes, que diuen, per exemple, *aproximadamen*[Ø], *probablemen*[Ø] o *presiden*[Ø], tant en locucions de la veu en *off* com en connexions en directe.

Sobre la corresponçal valenciana, Marco, hem detectat un comportament vacil·lant en este aspecte. Per tant, tot i que la majoria de cops pronuncia l'oclusiva, *punyen*[t], *argumen*[t], *pun*[t], *monumen*[t], *cen*[t] o *al·licien*[t], hi ha cops que diu *malbaratamen*[Ø] i *presiden*[Ø]; tot i així, és un mínim percentatge dels resultats finals.

Si passem a les realitzacions no recomanables, hem localitzat en dos gravacions de la veu en *off* de Solà i Sorribes, la pronúncia de la *te* ortogràfica en el mot *setmana*, condicionada, segurament, per l'ortografia, atès que els *off* s'enregistren mitjançant la lectura d'un text que, prèviament, s'ha redactat i, si hi ha hagut temps, s'ha corregit. En tots els altres casos, hem localitzat correctament la pronúncia *semmana*.

També és no recomanable, segons l'Institut, “la caiguda de la *-d-* intervocàlica, característica de parlars valencians: *caïra* per *cadira*, *vesprà* per *vesprada*, *llauraor* per

llaurador.” (1999:18). Segons el *LEMAV*, és acceptat l'emudiment de la *-d-* en estos contextos en “paraules referides als àmbits festiu i gastronòmic, en què, fins i tot hi ha tradició escrita: *mascletà, plantà, fideuà...*” (2011:30).

La corresposal al País Valencià, Empar Marco, en gravacions de la veu en *off*, diu *jorna[ð]a* i *menja[ð]or* però, també, *mascletà* i *plantà*. Si tenim en compte el *LEMAV*, esta periodista fa un ús correcte d'estes formes ja que només emudix la consonant oclusiva en estes dos paraules pròpies del món faller. A més, si consultem l'*ésAdir*, ambdós mots tenen entrada escrits segons la seua pronúncia, com indica el llibre d'estil valencià. Llavors, tot i que hi ha una divergència entre els criteris establerts per l'IEC i els que proposen els dos llibres d'estil, entenem que l'orientació plantejada pel *LEMAV*, que és la que implícitament pren, també, el llibre de la CCMA, no només és més fidel a la forma fonètica valenciana sinó que també, com apunta, són mots circumscrits a un àmbit temàtica concreta, les falles i, per tant, a una àrea geolectal on la festa, la cultura popular, va vinculada al parlar, i a l'inrevés.

Finalment, hem detectat la pronúncia no normativa en Solà, Sorribes i Llambrich, en els mots *aigua*, en els dos contextos estudiats, amb emudiment de la *g* davant la *u* i pronunciats *ai[Ø]ua*. De fet, el mot *aigua* presenta dos trets genuïns d'alguns parlars del català occidental que o bé són condemnats per la *Proposta* o bé no els contempla. D'una banda, el que acabem d'anomenar i, de l'altra, el canvi de la vocal inicial a *e* oberta, que donaria, com a forma fonètica *[é]i[Ø]ua*, realització que Aragonés desaprova (com *ll[é]rg* en lloc de *ll[á]rg*).

1.2.2. Consonants sibilants alveolars

Hem localitzat la realització sonora de la sibilant alveolar sorda en una peça en directe de Caelles (*intere[z]os*) i de Llambrich (*comi[z]ions*). En tots els altres casos, hem detectat la pronúncia normativa.

D'altra banda, la *Proposta* considera “propi de l'àmbit **general** pronunciar el grup *tz* del sufix *-itz-* (*protagonitzar*) com a *dz*, o bé, com a *z*, característic dels parlars valencians.” (1999: 18). L'*ésAdir* i el *LEMAV* es posicionen en la línia de l'Institut i el manual valencià afegix que també ocorre el mateix en paraules com *horitzó*.

És un cas especial la periodista valenciana Empar Marco, nascuda a Godella (Horta Nord), i, per tant, adscrita al subdialecte valencià apitxat. Anomenat també valencià central, té com a tret característic, entre d'altres, la confusió de les sibilants sonores amb totes les sibilants sordes, fenomen que ha comportat la desaparició, en el seu inventari, dels fonemes sibilants sonors.

Així, hem localitzat mots amb el sufix *-itz-* i la paraula *horitzó* pronunciats, tant en *off* com en *stand-up*, *escolari[s]at*, *organi[s]ats*, *autori[s]ar* i *hori[ts]ó*. En valencià apitxat, doncs, el sufix *-itz-* es pronuncia com a *z*, però a causa de l'ensordiment de la sibilant propi del parlar, passa a *s*. En el mot *hori[ts]ó* la corresponsal valenciana conserva l'africada alveolar sorda. Tanmateix, en el cas que hagués pronunciat la fricativa, esta hauria sigut sorda *hori[s]ó* i no *hori[z]ó* com apunta el *LEMAV*.

D'altra banda, amb relació a la pronúncia de la sibilant sonora [z], hem sentit, tant en gravacions en *off* com en directes, *pre[s]umpta*, *[s]ero*, *pin[s]ellades*, *quin[s]e*, *on[s]e*, *empre[s]a* o *sen[s]ill*, és a dir, la pronúncia sorda de la sibilant sonora, condemnada per l'Institut. Si consultem el *LEMAV*, notem com només avala esta pronúncia "en representacions realistes i poc formals de la parla col·loquial" (2011:32).

Sobre la pronúncia de l'increment dels verbs de la tercera conjugació, la *Proposta* considera "admissible en l'àmbit restringit pronunciar-lo amb *sc* o bé amb *xc*, característica dels parlars occidentals" (1999: 18). Marco, en un *off*, pronuncia *servisca*. Llambrich pronuncia l'increment com *-eix-* (*compleixin*) i, per tant, no empra cap de les dos formes pròpies de la seua regió geolectal.

A l'entrevista, a Marco se li comenta que la *Proposta* condemna l'apitxat i diu: "reconec que sóc un desastre en això, pense que podria haver fet un esforç en el seu dia... però anar depressa és molt roïn." Quan se li pregunta si creu que ho hauria de canviar explica que està "molt contenta, no tinc cap sentiment de cap complex de res, crec que l'apitxat és una varietat com una altra i no és la més bonica, sé que no és bonica, però és la meua. M'agradaria sonoritzar, a voltes ho faig, quan tinc textos que ho puc preparar més, però quan vaig depressa faig el que puc." A més, al final de l'entrevista defensa que el corresponsal ha de ser de l'àrea dialectal que està cobrint: "jo pense que així arriba més. La gent té molt identificada la meua veu, li agrada o no li agrada, en mi i en el País Valencià."

Per tant, tot i que hauríem de marcar les realitzacions amb la sibilant sorda com a *no recomanables*, hem de tindre en compte que és un tret propi de la seua zona geolectal i que, de manera més o menys conscient, la periodista preferix usar-los com un tret idiosincràtic del seu parlar. Al llarg del treball veurem com, en altres ocasions, els periodistes decidixen emprar una particularitat de la seua varietat que consideren característica, és a dir, que els definix com a grup. En este cas, l'apitxament, per a Marco és un tret diferenciador del seu subdialecte –present només en el valencià central– que ajuda a crear un vincle entre llengua i territori.

En darrer terme, pel que fa al so de la *x* ortogràfica, Aragonés, l'autor del manual d'estil per als periodistes de les Terres de l'Ebre, diu que la “*x* ha de sonar com *gz* en les paraules començades en *ex-* o *inex-* seguides de vocal o *hac*. Per tant, no ha de sonar com una *j*.” En les peces analitzades, hem localitzat la pronúncia incorrecta, en Llambrich i Sorribes, en connexions en directe, que diuen *e[ʒ]emple* en lloc del normatiu *e[gz]emple*.

Si ens fixem en els diferents tipus de palatalitzacions que condemna l'Institut, hem localitzat la pronúncia normativa en directes de Piqué i Solà que diuen *seixanta* i no *xixanta*.

1.2.3. Consonants sibilants palatals

La diferent pronúncia de les consonants sibilants palatals sordes és un dels trets que diferencien el bloc oriental de l'occidental. Així, l'Institut considera propi de l'**àmbit general** les pronúncies dels dos grans blocs. D'una banda, la realització fricativa, característica dels parlars orientals i, de l'altra, la pronúncia africada, en posició inicial de mot o postconsonàntica, de la zona occidental.

Hem detectat la pronúncia vacil·lant d'este fonema en Caelles i Llambrich que, en gravacions de la veu en *off*, pronuncien de manera fricativa *mar[ʃ]a* i *[ʃ]ifra*, respectivament. En canvi, també en el mateix context, diuen *[tʃ]oquen* i *[tʃ]ecs*, com és genuí en l'occidental. Per tant, hem de marcar les primeres pronúncies, influència del català oriental, com a *no recomanables* atès que estan barrejant trets fonètics del català occidental amb d'altres de l'oriental, és a dir, no estan sent coherents amb la seua varietat geolectal.

En canvi, hem detectat la pronúncia sistemàtica de l'africada postalveolar sorda, en posició inicial i postconsonàntica, en Solà, Piqué, Sorribes i Marco: [tʃ]erta, [tʃ]avi, car[tʃ]ofa, mar[tʃ]ar o ar[tʃ]iduc.

Una altra de les isoglosses que separen els dos grans blocs dialectal del català és la realització del so sibilant palatal sonor, que es pronuncia de manera fricativa en els dialectes orientals i de manera africada en els occidentals. Les dos realitzacions són, segons la *Proposta*, pròpies de l'**àmbit general**. En les gravacions analitzades hi ha un comportament heterogeni entre els periodistes.

D'una banda, Caelles pronuncia sempre la fricativa postalveolar sonora, realització característica oriental, en posició inicial en mots com [ʒ]oies, [ʒ]oves o [ʒ]ornada en lloc de pronunciar, com és propi en els parlars occidentals, [dʒ]oies, [dʒ]oves o [dʒ]ornada. Atribuïm esta realització al fet que este periodista fa molts anys que viu a la capital catalana i que, com ha dit a l'entrevista, a la universitat només va rebre el model de llengua oriental que, des de llavors, és el que té com a referència.

Amb relació als periodistes tortosins, Llambrich i Sorribes, tot i que hem localitzat algun mot pronunciat fricativament –[ʒ]unta, [ʒ]eneralitat– la gran majoria són amb el so africat sonor com, per exemple, [dʒ]udici, [dʒ]eogràfic o [dʒ]utge. Per tant, considerem la pronúncia típica de l'àrea oriental com una interferència puntual i marquem les primeres solucions com a *no recomanables*.

En darrer terme, l'IEC considera propi de l'**àmbit general** tant la pronúncia del so inicial dels mots *jo* i *ja* amb el so [ʒ]o com amb la vocal anterior alta. Segons el *LEMAV* i Aragonés, que s'encarreguen de crear un estàndard oral per a la zona sud de l'occidental –que s'estén des del darrer tram de l'Ebre fins al sud del País Valencià– recomanen la pronúncia d'estos mots amb una *i* inicial. L'*ésAdir*, en les entrades d'estes paraules, proposa com a pronúncies occidentals la variant amb l'africada ([dʒ]a) i amb la semiconsonant ([j]a). Si mirem les dades, notem com només Caelles, un cop en un *off*, usa la semiconsonant i Llambrich, en el mateix context, l'africada, pronúncies occidentals. Tots els altres cops que hem localitzat estes paraules –Caelles, Solà, Piqué i Sorribes– el so que hem sentit és, influència de l'oriental, la fricativa prepalatal sonora [ʒ]a. També es pot atribuir a la pressió del central, és a dir, a la idea que l'única variant correcta és [ʒ]a.

Dels trets que la *Proposta* condemna hem de destacar “la pronunciació africada sorda, característica dels parlars apitxats, del so sibilant palatal sonor” (1999:19). En les peces informatives de la periodista valenciana Empar Marco, hem detectat la pronúncia sistemàtica del so africad sord en lloc del so sibilant palatal sonor, és a dir, hem escoltat [ʃ]uga, [ʃ]udici, [ʃ]ent, [ʃ]oves, afe[ʃ]ir, a[ʃ]untament, estran[ʃ]ers o sonde[ʃ]os, entre molts altres exemples. Com hem explicat en l'apartat anterior, i ho hem ampliat amb les declaracions de la periodista, tot i que és un tret propi de l'àrea geolectal de l'Horta de València, és condemnat per l'estàndard.

El *LEMAV* diu, com en el cas anterior, que només és recomanable en “representacions realistes de la parla col·loquial” (2011: 32). Llavors, hem de marcar totes les solucions amb el fenomen de l'apitxament com a *no recomanables*.

1.2.4. Consonants nasals

Segons la *Proposta*, no és recomanable “la reducció a una sola *m* del grup *mm* en mots com *commoure*, *setmana* (pron. *semmana*), o a una sola *n* del grup *nn* en mots com *innecessari*, *cotna* (pron. *conna*), *Anna*.” (1999: 19). En les gravacions que hem analitzat, hem detectat, només una vegada, la pronúncia, no recomanada, de la *te* ortogràfica en la gravació de la veu en *off* d'una notícia firmada per Sorribes. Per este fet, el periodista llegix *setmana* i no *semmana* com prescriu l'Institut. Segurament, la locució no normativa ve condicionada per l'ortografia, és a dir, per la *te* gràfica que, tot i que s'escriu, fonèticament s'assimila amb la nasal. Com veiem, és pertinent tindre en compte el context en què es produïxen els sons ja que, en les gravacions de la veu en *off* el periodista té al davant el text i, per tant, no només hi ha menys marge a la improvisació sinó que també, a més, els símbols i el model de llengua escrita –oriental o occidental– que han adquirit al llarg de les diferents etapes educatives condicionen el model difós oralment. En els altres casos –Caelles, Solà i Marco– hem localitzat la pronúncia sistemàtica normativa (*semmana*).

1.2.5. Consonants laterals

Sobre les consonants laterals, la *Proposta* considera no recomanable “la pronunciació d’una sola *l* en mots com *col·legi*” (1999: 19) però, si consultem el portal lingüístic de la CCMA, notem que hi ha divergència en este punt ja que apunten que, “com a norma general pronunciarem la *ela* geminada (*l·l*) com si fos una *ela* simple, tal com es fa espontàniament.” De fet, esta qüestió, la pronúncia de la *ela* geminada ortogràfica com a *ela* simple, ja s’havia proposat als mitjans de comunicació als anys 80 com una opció dels *light*, mentre es gestava el model de llengua oral de la ràdio i la televisió públiques. Com veiem, l’*ésAdir* avala la seua decisió apel·lant a la pronúncia general dels usuaris de la llengua, tot i que això supose una tensió entre el català planificat per l’acadèmia i el planificat i difós pels mitjans públics.

Si ens fixem en les dades que hem extret de les gravacions analitzades, notem com tots els periodistes pronuncien una *ela* simple en este context i diuen, tant en les gravacions de la veu en *off* com en els directes, *so[ll]icitades*, *insta[ll]acions*, *nu[ll]a*, *circumva[ll]ació*.

En darrer terme, hem localitzat la pronúncia incorrecta de *bitllet* en un *off* de Sorribes, que ha pronunciat la *t* ortogràfica, segurament per influència del guió escrit.

Sobre l’emudiment de la lateral en els mots *altre* (*altra*, *altres*), *nosaltres* i *vosaltres*, que l’Institut considera admissible en l’**àmbit general** però només en registres formals, hem localitzat el so de la lateral en totes les gravacions analitzades. Així, Caelles, Solà, Piqué, Llambrich i Marco diuen, normativament, *a[ll]tres*.

1.2.6. Consonants vibrants

Segons la *Proposta*, són “pròpies de l’**àmbit general** tant la pronunciació de *-r* etimològica final de mot, característica de parlars valencians, com l’emudiment d’aquesta *-r* en un bon nombre de casos, propi dels altres parlars catalans.” (1999: 20). L’*ésAdir*, per la seua banda, emmarca la pronúncia de la *r* dins el gran bloc occidental i anota que “es conserva en la major part dels parlars valencians i es perd en nord-occidental”.

La distinció, dins el bloc occidental, es deu al fet que, al portal lingüístic, com ja hem apuntat, hi ha una carpeta específica per al català occidental amb orientacions lingüístiques que dibuixen, en línies generals, els trets més estesos d'este bloc.

Si consultem què en diu el *LEMAV*, el *Llibre d'Estil per als Mitjans Audiovisuals en Valencià*, ens adonem que, en l'apartat en què parla de les vibrants, no menciona esta qüestió. El fet que vaja adreçat als professionals que parlen valencià justifica la seua absència atès que la pronúncia de la *-r* etimològica a final de mot és un tret tan estès i idiosincràtic del valencià¹⁸ que no cal justificar ni avalar el seu ús en cap context.

Per tant, pel que fa a l'ús d'este tret, només ens podem fixar en l'única periodista valenciana que participa al *Telenotícies* de TV3, Empar Marco. En les gravacions estudiades hem localitzat la pronúncia sistemàtica de la *-r* etimològica a final de mot en els dos contextos analitzats com, per exemple, *deixa[r]*, *afegi[r]*, *abandona[r]*, *escola[r]*, *exempla[r]*, *cla[r]* o *directo[r]*, una xicoteta mostra del gruix que hem trobat.

En relació amb la pronúncia amb *r* o sense *r* de la primera síl·laba de les formes d'infinitiu, futur i condicional del verb *prendre* i dels seus derivats, segons l'Institut és propi de l'**àmbit general** tant la seua pronúncia com la seua absència. Segons l'*ésAdir*, es pronuncia “sense *r* la primera síl·laba de les formes d'infinitiu, futur i condicional (és a dir, les que tenen *r* a la desinència)” d'este verb. Com veiem, el llibre d'estil de la CCMA anota i recomana la pronúncia més estesa entre la població.

Si ens fixem en les gravacions analitzades, hem localitzat el verb *prendre* en dos peces de la veu en *off* de Solà i Sorribes, que diuen, respectivament, *sorp[Ø]endre* i *rep[Ø]endre*. Com veiem, la locució dels periodistes reafirma el que acabem de dir, la proximitat del model de llengua planificat del portal lingüístic de la ràdio i la televisió públiques de Catalunya s'acosta més al dels parlants que no el proposat per l'autoritat normativa.

En darrer lloc, segons l'Institut és “propi de l'**àmbit restringit** la pronunciació sense *r* de la primera síl·laba de les formes d'infinitiu, futur i condicional del verb *prendre*, característica dels parlars valencians.” (1999: 20). El *LEMAV* —obra reconeguda

¹⁸ Cal apuntar que hi ha una zona del valencià septentrional i clapes del meridional que no pronuncien la *r* final.

per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua–, per la seua banda, avala les dos pronúncies sense distinció d'àmbit, com també fa Aragonés, autor que proposa un model de llengua per als periodistes del darrer tram de l'Ebre.

Amb referència a este fenomen, ens hem de fixar no només en la periodista valenciana Marco sinó també en Llambrich i Sorribes, periodistes de les Terres de l'Ebre que parlen tortosí, varietat de transició que, com a tal, compartix trets amb el nord-occidental i amb el valencià. Així, hem localitzat, en una gravació de la veu en *off* de Llambrich, *pe[Ø]dre*, sense *r*. Tot i que no hem trobat cap forma d'este verb en les peces de Sorribes, a l'entrevista ha afirmat que, almenys en llenguatge col·loquial, no diu la *r* i, per tant, pronuncia [pédre]. En canvi, Marco explica que sempre pronuncia la ròtica; per tant, diu *pe[r]dre*, tot i que en altres poblacions del valencià central tenen com a genuïna la variant de Sorribes, per això el *LEMAV* reconeix les dos formes.

Este tret ens permet dibuixar el contínuum lingüístic del català i reafirmar el caràcter de transició del tortosí. També el fet que segons l'Institut siga propi només de l'àmbit restringit, és a dir, que només és “recomanable quan la locució va dirigida a un auditori lingüísticament uniforme” (1999: 12), reduïx el seu àmbit d'ús i força els parlants que el tenen com a propi a emprar una forma amb la qual no se senten identificats.

1.3. Accentuació

Sobre l'accentuació, hem localitzat la pronúncia incorrecta del mot *però* en les gravacions de la veu en *off* de Solà, Llambrich i Sorribes i en els directes de Piqué i Marco que pronuncien *p[é]ro*, amb desplaçament de l'accent a la primera vocal. Això és fruit de la interferència fonètica del mot castellà, *pero*, amb accent tancat a la *e*. Ocorre el mateix amb la paraula *perquè*, pronunciada *p[é]rque* per Sorribes en un *off*.

D'altra banda, hem detectat la pronúncia correcta dels verbs amb l'infinitiu acabat en *-iar*. Així, Marco i Sorribes diuen *denunc[í]a*, *canv[í]a* i *denunc[í]en* i no *den[ú]ncien*, amb desplaçament de l'accent a la vocal anterior, realització que l'Institut condemnaria per ser, també, una interferència del castellà.

2. Morfologia no verbal

2.1. L'article

La forma pròpia de l'article en els parlars nord-occidentals és, com en alguerès, *lo*. De fet, és un dels trets que els distingix i que, per tant, els caracteritza com a grup. Segons l'Institut, el seu ús només és admissible en l'àmbit **restringit** i en registres informals. Per tant, seguint les directius de la *Proposta*, no es podria usar en el *Telenotícies* atès que el llenguatge ha de ser formal i, a més, la seua audiència potencial no és dialectalment uniforme.

Referent als periodistes que estudiem, hem d'obviar en esta qüestió a la corresponsal valenciana Marco, ja que la seua forma genuïna en l'article masculí és *el/els*. La resta –Caelles, Solà, Piqué, Llambrich i Sorribes– tots, excepte Llambrich, empren sempre, com Marco, la variant recomanada per l'Institut (*el/els*).

Una de les preguntes del qüestionari de Caelles és si fa servir, en un registre informal, la forma de l'article *lo* i explica que, “em passa com amb el *dues*. Ara ja només em surt extraordinàriament. He incorporat *el* [en lloc de *lo*] i *la cosa que* [en lloc de *lo que...*]. De fet, quan vaig arribar, els lingüistes em van recomanar de no fer-lo servir. No pas per capar (*sanar* en diem al meu poble) la variant dialectal, sinó per evitar que la gent de parla central que el fa servir erròniament el pogués percebre com a expressió correcta.” Així, en el moment en què es construïa el model de llengua de TV3, els assessors lingüístics van preferir vetar l'ús de la forma històrica de l'article nord-occidental entre els periodistes d'esta regió dialectal amb la voluntat, d'una banda, de no crear confusió entre l'audiència oriental, que l'emprava fruit de la interferència amb el castellà, i, d'esta manera, no propagar-ne l'ús indegut entre la població i, de l'altra, perquè esta forma es pot identificar amb el *lo* neutre, interferència del castellà.

En l'entrevista Sorribes diu que l'article amb la forma *lo* és una de les poques coses que els lingüistes de TV3 li han recomanat que no usés i, afegix, “tot i que jo ja crec que en un registre formal se pot prescindir d'ell. Dia a dia l'utilitzo però a la faena ja ens va dir Aragonés a un curs que en un registre formal millor no fer-lo servir i

reservar-lo per a contextos més informals. En canvi –apunta– hi ha una noia de l'Ametlla, Fàtima Llambrich, que sí que l'usa.”

Si ens fixem en les dades de Llambrich, hi ha un comportament heterogeni en l'ús de les formes de l'article. Per una banda, hem localitzat l'ús de les formes pròpies *lo/los* en gravacions de la veu en *off* i en directes com, per exemple, *lo començament*, *de lo que tenien previst*, *los arrossaires* o *los agents*, per posar una xicoteta mostra. De l'altra, hi ha l'ús de les formes *el/els*, també en els dos contextos, com *el sumari*, *els euros* o *els diners*, pronunciades amb *e* tancada. I, a més, hem localitzat les variants *el/els* pronunciades amb neutra¹⁹, com és característic a l'àrea oriental, *però [ə]ls importants*, i *[ə]ls treien*, *destapar [ə]l cas*, *van vindre [ə]ls advocats* o *convocar [ə]l judici*.

Com veiem, hi ha una barreja de formes i de pronúncies. Quan, a l'entrevista, se li ha preguntat si recorre a l'article de la seua contrada per algun motiu en concret ha explicat que, “com ho escric per ser dit, jo ho escric com ho parlaria però perquè me surt així, perquè si no xocaria amb el que io escric. Però no és que tingui un interès en reforçar el meu parlar.” I, més endavant, quan se li ha comentat l'ús de les diferents variants (*lo/[e]l/[ə]l*) ha dit que “només l'uso quan io l'uso parlant. És a dir, a principi de paraula²⁰ uso *lo*, però a mitant de paraula no l'uso, si va encadenat d'una *e*, perquè parlant no ho dic, només dic la *ela*.” No obstant les seues declaracions, quan analitzem les dades notem com, en el context que apunta, darrere de vocal, en lloc de pronunciar la forma reduïda de l'article, com s'escau, pronuncia la vocal neutra. Per tant, en comptes de dir *però 'ls importants*, diu *però [ə]ls importants*, inserció que es repeteix en tots els casos apuntats més amunt i que anul·la la seua teoria.

Este exemple ens servix per mostrar com la incorporació d'un variant aliena al parlant, com és l'article *el*, afavorix la presència d'altres trets en el mateix mot. Així, l'ús d'esta forma propicia que s'estenga la influència morfològica en el camp fonètic i que es pronuncie a la manera oriental, és a dir, amb reducció vocàlica. Per tant, hem de relacionar l'adopció del so neutre amb l'ús de la variant que no és pròpia.

¹⁹ No s'ha de confondre este so amb [a]. Recordem que en occidental és típic obrir la vocal *e* en *a* en posició inicial ([a]sperar per [e]sperar).

²⁰ Hem transcrit les converses tal com els periodistes ho van dir però, en este cas, en lloc de *paraula* es referia a *context* o *posició* en la frase.

En definitiva, hauríem de marcar les variants *lo* i [ə]l com a no recomanables ja que, per una banda, la forma genuïna del nord-occidental no és acceptada en un àmbit general ni en un registre formal i, per l'altra, perquè la pronúncia amb vocal neutra inicial no és pròpia d'esta varietat i, per tant, estaria barrejant trets, fet que la *Proposta* considera que és no recomanable.

A més, la periodista de l'Ametlla de Mar reconeix que és possible que hi haja una obertura de la *e* cap a la *a*: “quan tens tendència a parlar en gent d'una zona, se t'acaba enganxant alguna cosa”, és a dir, que hi haja influència del parlar central en la seua fonètica. Tot i així, en el context indicat, per fenòmens de fonètica sintàctica, tothom pronuncia només la lateral, sense la vocal.

Quant a l'ús de l'article genuï en la majoria de casos, hom podria pensar que és un acte de militància lingüística, és a dir, que, conscientment, Llambrich fa servir l'article *lo* per mostrar l'ús normal en el seu parlar, d'una banda, i per reivindicar-lo en un registre formal, prestigiant-lo en un telenotícies que serà escoltat per milions de persones que, en la gran majoria, són d'àrees geolectals diferents a la seua, de l'altra. No obstant això, a partir de les seues declaracions, hem de descartar esta hipòtesi atès que, com ella diu, “no tinc un interès en reforçar el meu parlar”. Així, la consciència lingüística de la periodista tortosina enfront el seu parlar és poca, com confirmen les seues paraules quan se li pregunta sobre si és conscient del paper que té com agent d'estandardització del seu parlar, ja que és l'únic moment que els habitants de les Terres de l'Ebre el poden veure per antena en un registre formal i, també, com a representant de la seua varietat per a la resta del territori. Respon, a esta pregunta, que “és que io no li dono tanta importància, io no li dono gens d'importància perquè no crec que la tingue.”

2.2. Demonstratius

Dins el bloc occidental, els demostratius són representats per dos variants diferents. Per una banda, els parlars nord-occidentals, excepte el tortosí, marquen la proximitat amb *aquest* i els seus derivats i la llunyania amb *aquell*.

A més, en la varietat geolectal de Caelles, el pallarès, les formes del demostratiu tenen variants sonoritzades que, segons Veny i Massanell (2012: 21), es poden

relacionar amb l'aranès. Per este fet, en lloc de tindre l'oclusiva velar sorda (*a[k]est*), hi ha l'aproximant velar sonora (*a[ɣ]est*), variant que no forma part de l'estàndard. En el qüestionari el periodista d'Isona explica que en un registre formal “no el faig servir, si estic en un ambient informal i envoltat de parlants occidentals (quan pujo al poble...) crec que barrejo el formal *aquest* amb el pallarès *aguet*.”

Si ens fixem en les dades, els periodistes de l'àrea central del nord-occidental, les lleidatanes Solà i Piqué i el pallarès Caelles empren sistemàticament els demostratius amb les formes *aquest*, *aquesta*, *aquests* i *aquestes*.

En canvi, el tortosí i el valencià tenen les formes *este*, *esta*, *estos* i *estes* que, segons l'Institut, són pròpies només de l'**àmbit restringit**. El *LEMAV*, en canvi, recomana estes formes i recorda que cal usar els tres graus de dixi espacial, que, juntament amb el ribagorçà, el valencià és l'única varietat del català que els manté.

Sobre l'ús de la variant *este*, l'hem localitzat en totes les peces de Llambrich, Sorribes i Marco. En la periodista valenciana, també hem corroborat l'ús del demostratiu que fa referència al grau de proximitat a qui escolta l'enunciador amb el mot *eixe* i *eixa*, formes que per a l'Institut també són pròpies, com les altres, de l'**àmbit restringit**.

Els demostratius, com veiem, posen de manifest el caràcter de varietat de transició del tortosí, que, en este cas, compartix les formes amb el valencià. A més, com Sorribes diu a l'entrevista, és un dels trets que distingix el tortosí de la resta de nord-occidental i, per tant, el vol reivindicar ja que ha esdevingut un mot identificador de la varietat que es parla més avall de l'Ebre. De fet, explica, en alguna ocasió “he trobat lingüistes que m'han fet canviar alguna cosa i he hagut de forçar una mica per a què me dixer dir *dos* en lloc de *dues*, *este* en lloc d'*aquest* i *seua* en lloc de *seva*. Tot depèn del lingüista i de la seua sensibilitat.”

2.3. Possessius

En relació amb els possessius, segons la *Proposta* són propis de l'**àmbit general** tant les formes amb *wau*, característiques dels parlars occidentals, com les formes amb *v*, actualment pronunciades per la majoria de les varietats orientals amb bilabial oclusiva.

L'ésAdir subscriu el que diu l'Institut, i, el *LEMAV*, llista les formes del possessiu amb wau i apunta que, "en els registres formals també s'usen les formes *meva, teva, seva* i *meves, teves, seves*." (2011: 47).

Si ens fixem en les locucions analitzades, notem l'ús heterogeni d'estes formes en els periodistes occidentals. D'una banda, Solà i Piqué, lleidatanes, empren en connexions en directe la variant *seva*. De l'altra, la resta de periodistes, Caelles, Llambrich, Sorribes i Marco utilitzen les formes pròpies amb wau i, hem sentit en els dos àmbits (*off* i directe), per tant, *seues*.

En els qüestionaris que han contestat els periodistes per completar i ampliar les dades del treball, Solà ha respost que, col·loquialment, empra *meua* i les respectives formes amb wau. Per tant, la variant que diu per antena no només li és aliena, com ja hem apuntat, sinó que també és escollida per la periodista perquè, de manera conscient o inconscient, creu que la seua forma pròpia, amb wau, no és normativa i que, per tant, ha d'utilitzar la variant que, des de sempre, s'ha estès en un registre formal en l'escola i en els mitjans com la variant més idònia (*meva*).

Esta actitud és coneguda amb el nom d'endodiglòssia (Navarro, Llull, 2000; Buj s.d), o diglòssia interna, és a dir, és el prejudici per la variant pròpia, causada per la inseguretats i la falta de coneixement, que induïx els seus parlants a substituir les formes pròpies, normatives, per formes d'una altra varietat geolectal que, normalment, solen ser orientals i, per tant, compten amb més referents i més extensió social.

Per la seua part, Caelles diu que tant en les peces que firma a TV3 com col·loquialment la seua variant pròpia és la forma amb wau (*meua, teua*). El qüestionari, a més, delata alguns actituds de la consciència lingüística dels periodistes. En el cas de Caelles, ha escrit *meUa*, ressaltant la *u*, a imitació de la variant que hi havia a la pregunta (Quines eines uses per revisar i per corregir les teues peces informatives?) però més avall, contestant sobre un altre tema, ha escrit el possessiu amb la forma oriental i, a més, declara: "Crec que el meu català escrit és estàndard (si és que aquest estàndard existeix). No hi ha *meues* ni *teues* ni *tindre* ni *vindre*... Crec que el meu occidental és només fonètic..". Així, tot i que pretén utilitzar les formes pròpies, a l'escriptura té assumit el model oriental, que és el que escriu sense adonar-se'n. A més, com apuntàvem a la contextualització, confon l'estàndard amb el model oriental, atès que és l'únic que ha conegut en l'escriptura.

Durant l'estada de pràctiques al Departament d'Assessorament Lingüístic i Accessibilitat de TV3 hem pogut corroborar esta afirmació, ja que tots els textos que hem tingut l'oportunitat de corregir amb la firma del periodista pallarès eren escrits seguint el patró oriental. Malauradament no hem localitzat cap possessiu dit per Caelles en el corpus d'estudi; no obstant això, podem incloure el fragment d'una peça que va ser enviada als lingüistes per ser corregida, tot i que al final no es va emetre: "Poroixenko ha insistit, però, que l'alto el foc tindrà una durada breu i que durant la **seva** vigència les milícies prorusses s'hauran de desarmar."

Amb relació a Piqué, de Cervera, ha anotat que sempre usa el possessiu amb la forma típica oriental, com hem localitzat en les gravacions (*seva*); fet que es deu a la situació geogràfica de Cervera, àrea de transició dialectal del bloc occidental a l'oriental on les isoglosses es difuminen i, per tant, conviuen trets de l'àrea oriental amb trets de la zona occidental.

2.4. Numerals cardinals

En els darrers temps, l'ús no flectiu del numeral dos, ja siga oralment o en l'escriptura, ha portat a diferents discussions i queixes entre els usuaris de la llengua. Si mirem la *Proposta* i les altres obres de referència, ens adonem que no hi hauria d'haver polèmica. Segons l'Institut és "pròpia de l'**àmbit general** la flexió de gènere en *dos/dues*. És **admissible**, però, l'ús invariable de *dos*: *dos barques*, per *dues barques*."

En este cas, hi ha divergència d'opinió entre les diferents obres de referència a l'hora d'establir els àmbits d'ús. El portal lingüístic de la CCMA va més enllà de les directrius de l'IEC i diu que, tot i que segueix les orientacions de la *Proposta*, "en contextos formals, com ara els espais informatius, mantenim aquesta distinció". Per tant, en el *Telenotícies* tots els periodistes haurien de diferenciar el gènere del numeral. Tot i això, es podria –afegim com a idea– recomanar la distinció només per als periodistes orientals, que tenen com a tret genuí la distinció del numeral.

Pel que fa als altres llibre d'estil que només tenen en compte una varietat, notem com Aragonés, sobre el tortosí, subscriu el que diu l'Institut però el *LEMAV*, amb la

conformitat de l'AVL, prescriu que “és preferible l'ús d'esta forma (*dos*) per al masculí i el femení en tots els registres.”

Si ens fixem en el model que difonen els periodistes que estudiem, notem com tampoc hi ha un comportament uniforme, tot i que en occidental només hi ha com a pròpia la forma *dos*, tant per al masculí com per al femení.

D'una banda, Solà i Caelles, distingixen el gènere i diuen *dues allaus*, *dues mil tanques*, *dues de les candidates* o *dues regions*, tant en peces de la veu en *off* com en *stand-up*. En el qüestionari, la corresponsal de Lleida, Solà, ha contestat que la seua forma pròpia és l'ús invariable del numeral. Així, com en el cas anterior dels possessius, preferix dir, o bé per desconeixement o bé perquè creu que la forma vàlida en un registre formal és diferenciar el gènere, la forma *dues* en el femení. Quant a Caelles, explica que és un tret que, pel temps que fa que viu i treballa en territori oriental, ja ha incorporat en la seua parla diària: “Crec que ho he incorporat. Ja em surt dir *dues*... tot i que no sempre.” Per tant, les nostres dades coincidixen amb el que narra el periodista i notem, una vegada més, la pressió de l'oriental, que gaudix d'un estatus de preeminència en tots els sectors de la societat catalana, sobre l'occidental.

De l'altra, hi ha l'ús sistemàtic del numeral *dos*, invariable, en Sorribes, corresponsal de les Terres de l'Ebre, en gravacions de la veu en *off*. Per tant, diu *dos terceres parts* i *dos-centes xarxes*. En l'entrevista, Sorribes, que fa onze anys que treballa a TV3, diu que en este cas, sí que ha hagut de forçar una mica els lingüistes per poder fer servir el numeral sense distinció de gènere. Explica el raonament que els va presentar: “El plantejament que els faig és el següent: a l'Empar Marco, la corresponsal de València, tu li permetries dir *dos* no? Pos a mi també m'ho has de permetre. A mi no me dixaven dir *dos*.” Per tant, el corresponsal tortosí no només usa oralment la forma *dos* sinó que també, l'escriu, atès que les vegades que l'hem localitzat en les gravacions han estat en locucions de la veu en *off* on llegix d'un guió que, prèviament, ha estat redactat i corregit.

No obstant això, quan analitzem les locucions de la periodista valenciana que cita Sorribes, Marco, localitzem en una peça en *off* la forma *les altres dues*.

Per tant, d'una banda, si tenim en compte l'*ésAdir* hauríem de considerar la variant *dos* (fem.) com una inadequació al registre atès que en el *TN*, registre formal, el

portal recomana fer-ne la distinció i, de l'altra, segons l'Institut es pot emprar amb normalitat ja que considera l'ús invariable del numeral com un tret admissible.

Com veiem, no hi ha una resposta clara ja que, si seguim el criteri del portal lingüístic els periodistes occidentals haurien de recórrer a una forma que no els és pròpia i que és característica de la zona oriental i, per tant, els periodistes no serien coherents amb la seua varietat ja que barrejarien trets morfològics occidentals amb d'altres orientals, comportament que l'Institut sanciona.

La *Proposta* considera “propi de l'àmbit restringit les formes *dèssset*, *diüit* i *dènou* (parlars valencians)” i la “pronunciació *uít* del numeral *vuit*” (1999: 21), propi, també, dels parlars valencians. Segons Aragonés, “en algunes poblacions s'usen les formes pronunciades *dèssset*, *divuit* i *dènou*.” Així, el tortosí compartix amb el valencià estes variants. Per acabar, el *LEMAV* diu que “utilitzarem preferentment les formes dels numerals més habituals en valencià: *huit*, *dèssset*, *díhuit*, *dèneu*, *huitanta*, etc.”

En relació amb les dades localitzades a les peces de Llambrich, Sorribes i Marco, el corresponsal de les Terres de l'Ebre, en un *off*, diu *dissset*, com Llambrich en un directe. A les entrevistes, els dos periodistes han hagut de dir la sèrie de números del 16 al 20 per comprovar com els pronuncien. Tant Llambrich com Sorribes diuen, en un registre informal, *diss[é]t*, *div[ú]it*, *din[ó]u* i *vint*.

No obstant això, en altres poblacions de més al sud on es parla tortosí, com Alcanar, Vinaròs, Benicarló, la Jana, les pronúncies habituals són *dèssset*, *divuit*, *dèneu* o *dènou* i *vint*. Com veiem, hi ha variació en les formes i en la síl·laba tònica. En les gravacions analitzades d'Empar Marco, la corresponsal valenciana, hem localitzat la forma *dèssset* en una gravació de la veu en *off* així com també l'ús del numeral *huit* i *huitanta* en connexions en directe.

Per tant, segons la *Proposta*, hauríem de marcar estes formes –*dèssset*, *huitanta* i *huit*– com a inadequades atès que només són admissibles davant un públic dialectalment homogeni. Si hagués de ser d'esta manera, voldria dir que Marco hauria d'emprar, en les seues peces informatives, formes que no són valencianes i que, ja en el sud de les Terres de l'Ebre, tampoc es diuen.

3. Morfologia verbal

3.1. Present d'indicatiu

El present d'indicatiu és la forma verbal més usada en un noticiari, programa que explica i repassa els temes més importants de l'actualitat. Per tant, l'ús del present permet codificar la informació i emmarcar-la en el context temporal més proper, ja siga en aquell precís moment o al llarg del dia. A més, també s'utilitza per donar aparença d'immediatesa i d'actualitat al que s'està explicant.

Per començar amb els verbs incoatius, són pròpies de l'àmbit **general** les formes amb l'increment *-eix-* o *-ix-* en la 2a i 3a persona del singular i en la 3a del plural, pròpies, segons la *Proposta*, dels parlars nord-occidentals. En canvi, formen part de l'àmbit **restringit** les formes amb l'increment *-isc* a la 1a persona (*servisc*), localitzades en els parlars valencians. A més, segons l'Institut "en els parlars valencians, les formes 1 *servesc*, 2 *serveixes*, 3 *serveix*, 6 *serveixen* són només pròpies de registres molt formals." (1999:24). El *LEMAV*, per la seua banda, prescriu l'ús "de les formes incoatives següents: *-isc*; *-ixes*; *-ix*; *-ixen*." (2011: 60). I Aragonés, en el seu manual per als periodistes tortosins, recomana la forma *-ix-*.

Referent a les dades obtingudes, localitzem les formes amb increment *-ix-* en Sorribes i Marco. El corresponsal tortosí diu *garantix* i *coincidixen* en una gravació de la veu en *off* i la periodista valenciana, en els dos contextos que tenim en compte, diu *reunix*, *invertix*, *persegueixen*, *afegix* o *adquirixen*. En canvi, les formes amb l'increment *-eix-* les hem trobat en els dos contextos analitzats en les peces de Caelles, Solé i Piqué, on trobem, per exemple, *segueix*, *destrueixen*, *dirigeix* o *pateixen*, entre altres.

En les entrevistes, però, Solà diu que en un registre informal fa servir, com Sorribes i Marco, l'increment *-ix-*. Conseqüentment, substitueix la seua forma pròpia per la variant característica dels parlars orientals, i és, doncs, una altra actitud que mostra l'endodiglossia que hi ha, sovint, entre els parlants nord-occidentals. En canvi, Caelles i Piqué diuen que la seua variant pròpia és, com hem localitzat en les gravacions, amb l'increment *-eix-*; de fet, en la zona nord-occidental, d'on són estos tres periodistes, la forma pròpia (*-ix-*) ha estat connotada negativament i s'ha arraconat de l'escriptura, de l'ensenyament i dels registres formals. Per això, i amb l'agreujant de l'entorn

professional, majoritàriament central, els dos periodistes ja han acceptat esta forma com a pròpia. Si este fenomen s'estén, som davant d'una mostra de substitució lingüística.

Sobre l'ús d'estes formes Massanell (2009 : 162) explica que l'ús de l'increment *-ix-* en registres formals és “una de les diferències que separa actualment el nord-occidental i valencià: elements tradicionalment compartits, com els incoatius en *-ix-* (*patix*), són percebuts com a trets estàndard pels valencians, que els empren i els difonen amb normalitat, mentre que són sentits com a dialectals pels nord-occidentals, que hi renuncien en els nivells més formalitzats.” Les nostres dades corroboren esta afirmació amb l'exemple de Solà, per una banda, que reconeix que la seua variant pròpia és *-ix-* i no la que diu en pantalla i, per l'altra, amb Sorribes i Marco que no abdiquen i segueixen usant la forma autòctona *-ix-* en tots els contextos.

3.2. Imperfet d'indicatiu

A diferència del present d'indicatiu, l'imperfet és una forma poc freqüent en el llenguatge d'un telenotícies ja que, com hem apuntat, és un gènere que es caracteritza per tractar temes d'actualitat. Quan es vol recórrer al passat més immediat és preferible emprar el perfet d'indicatiu (*ha robat*), que permet relacionar l'acció, ja acabada, amb el present.

Segons l'Institut, és “pròpia de l'**àmbit restringit** (parlars nord-occidentals) la pronunciació de les formes 3 *cantav[e]*, *perdi[e]*, *servi[e]*.” Així, tant en Caelles com en Solà hem trobat les variants pronunciades amb *e* tancada: *seguí[e]*, *havi[e]*, *feí[e]*, *estav[e]* o *explicav[e]*, totes referents a la tercera persona del singular.

Quant a Caelles, la forma pròpia en el seu parlar, el pallarès, és, segons Veny i Massanell (2012: 21), acabar “els imperfets d'indicatiu en *-eva* i *-iva* per a les conjugacions segona i tercera, paral·lels als imperfets en *-ava* de la primera conjugació.” En el qüestionari se li ha preguntat sobre si conserva estes formes en un registre informal i explica que “no, l'*-eva* no s'ha fet servir mai a la meua zona. I l'*-iva* l'he sentit i pot ser l'havia fet servir de petit... però de forma residual. Ara els associo a parlants d'una certa edat...”. Per tant, les seues formes pròpies són les que hem detectat en les gravacions, és a dir, el model de conjugació típic en la resta de l'occidental. A

més, sabem, a partir de les seues declaracions, que estes tres terminacions són un tret en recessió i que, a més, està connotat negativament.

Sobre els periodistes que provenen de l'altra banda de l'Ebre –Llambrich, Sorribes i Marco– hem detectat les formes pròpies de l'**àmbit general**: 3 *cantava*, *perdia*, *servia*.

Cal tindre en compte les formes de determinats verbs que llista la *Proposta* ja que, com hem apuntat a l'inici, és el nivell de llenguatge amb més variació del català.

Llambrich, en un directe, diu *fe[Ø]a* i *preve[i]en*. Segons l'Institut, és admissible en l'**àmbit restringit** i en registres informals, les formes dels verbs *caure*, *fer* i *veure* sense la *i*. El *LEMAV* prescriu l'ús de les formes amb *i* però Aragonés, en canvi, diu que és admissible no pronunciar la vocal, i no fa distinció de registre. Cal dir, en primer lloc, que Llambrich no té un comportament uniforme atès que, en el mateix tipus de verb, en un pronuncia la vocal *i* en l'altre no. Així, només la forma *fe[Ø]a*, com apunta Aragonés, és genuïna.

Sorribes, en un *off*, diu *dèiem*, variant que no és pròpia del tortosí. La *Proposta* anota que la pronúncia autòctona dels parlars valencians –que també compartix el geolecte de transició del periodista– és *díem* i que és admissible, com l'anterior, en l'**àmbit restringit** i en un registre informal. Aragonés, en canvi, recomana la forma amb *i* accentuada *i*, com en el cas precedent, no té en compte els àmbits d'actuació. A l'entrevista, el corresponsal de les Terres de l'Ebre explica que, quan dubta si la variant que vol emprar és correcta o no, passa a la forma oriental perquè sap “que allò és correcte segur perquè ja ho has llegit i sentit als mitjans de comunicació.” De manera que, davant la desconeixença de saber si *díem* –forma que reconeix que usa col·loquialment– és correcta o no, passa a la variant oriental, tot i que és al·lòctona.

3.3. Condicional

El condicional, com a temps que fa referència a hipòtesis *i*, per tant, a fets que, de moment, no han tingut lloc, és poc usual en els noticiaris.

L'Institut, com en els altres temps verbals, considera propi de l'**àmbit restringit** la pronúncia amb *e* tancada en posició final d'estes formes i la localitza en els parlars

nord-occidentals. Hem localitzat esta pronúncia en Caelles, que, genuïnament, diu *aportari*[e].

3.4. Present de subjuntiu

En primer lloc, cal tindre en compte que el present de subjuntiu és un temps poc freqüent en un noticiari d'actualitat. Per entendre el paradigma del present de subjuntiu i les diferents formes que pot tindre, hem de diferenciar entre els verbs de la primera conjugació i la resta. Segons l'Institut són pròpies de l'**àmbit general** les següents variants:

1	<i>canti/cante</i>	<i>perdi/perda</i>	<i>serveixi/servisca</i>	<i>dormi/dorma</i>
2	<i>cantis/cante</i>	<i>perdis/perdes</i>	<i>serveixis/servisques</i>	<i>dormis/dormes</i>
3	<i>canti/cante</i>	<i>perdi/perda</i>	<i>serveixi/servisca</i>	<i>dormi/dorma</i>
4	<i>cantem</i>	<i>perdem</i>	<i>servim</i>	<i>dormim</i>
5	<i>canteu</i>	<i>perdeu</i>	<i>serviu</i>	<i>dormiu</i>
6	<i>cantin/canten</i>	<i>perdin/perden</i>	<i>serveixin/servisquen</i>	<i>dormin/dormen</i>

A partir de les dades que hem recollit, notem com Caelles i Solà segueixen el patró oriental i usen, en els dos contextos que tenim en compte, formes de la tercera persona del singular com *confirmi*, *traslladi*, *ajudi*, *estigui* o *desaparegui* abdicant, doncs, el paradigma verbal occidental que, com anota Solà, sí que empra col·loquialment. No obstant això, la seua forma genuïna per a la tercera persona del singular és amb *o* (3. *ajudo*), que, com recullen Veny i Massanell (2012: 15), és el model “característic de l'àrea central i meridional del català nord-occidental (...) que presenta en les persones 2, 3 i 6 el morfema de temps i mode /o/.”

Tot i que les formes en *o* són genuïnes no són presents en l'estàndard i, per tant, no tenen tradició escrita ni són emprades en locucions formals. Solà, per exemple, explica que a l'escola, a Mollerussa, va aprendre el model occidental però que a la

universitat només li van ensenyar l'estàndard oriental, que ella anomena "central". Per tant, es decidix per les variants orientals, que incloent la seua comarca, són més conegudes i utilitzades que les que fixa l'estàndard per als parlars occidentals. Notem, novament, la influència del sistema educatiu, per una banda, i dels mitjans de comunicació orals i escrits, que mostren i consoliden, fins i tot en territori on es parla una altra varietat, només un model, l'oriental, per l'altra.

Respecte a Caelles, en el formulari de preguntes ha contestat que les seues formes pròpies del present de subjuntiu acaben, com totes les variants que hem recollit de les seues peces, en *i* (*pugui, convoquin, hagi*). En este cas, les variants pròpies de la seua àrea geolectal (1. *canta*, 3. *canto*), connotades negatives pels parlants, s'han vist substituïdes, en lloc de per les formes estàndards de la resta d'occidental (1. *cante*, 3. *cante*), per les del model oriental (1. *canta*, 3. *canti*), tot i que sempre es conserva la desinència genuïna de la primera persona, que evita el sincretisme entre la primera i la tercera persona, com passa en altres subdialectes de l'occidental. Notem, doncs, la pressió del dialecte oriental en les formes verbals del nord-occidental i, també, la manca de consciència lingüística i de dignificació de les diferents varietats del català, per part dels seus usuaris. A més, el paradigma verbal genuí del present de subjuntiu (1. *canta/canto*, 2. *cantos*, 3. *canto*, 6. *cànton*) queda fora de l'estàndard, atès que la *Proposta* el considera *no recomanable*.

Si ens fixem en les dades recollides en les gravacions de Piqué, natural de Cervera, notem que, tot i que utilitza, com els altres periodistes, les formes amb *i* típiques del català oriental, en una connexió en directe diu genuïnament *recomane*, amb *e* final, com és propi dels verbs de la primera conjugació en el paradigma acceptat per l'IEC en els parlars occidentals. En el qüestionari respon que les seues formes pròpies del present de subjuntiu són per a 1 i 3 *ajude*.

En el cas de Llambrich, només hem localitzat una forma del present de subjuntiu i ha estat en una veu en *off* en què ha dit *acabin*. En l'entrevista, quan se li pregunta sobre les formes d'este temps diu que no usa la forma occidental (3a p. *cante*) perquè en la seua localitat natal –l'Ametlla del Mar–, la forma genuïna de la tercera persona del singular, per exemple, és *càntia*. Segons Llaó i Borràs (2012: 79) les formes del present de subjuntiu d'esta població, tot i que també són pròpies dels parlars de Perelló, Rasquera, Benifallet i Ginestar, són les següents: 1. *càntia*, 2. *cànties*, 3. *càntia*, 4.

cantiéssem, 5. *cantéssieu* i 6. *càntien* i troben el seu origen entre els segles XV i XVI en els verbs que no eren de la primera conjugació, tot i que després es van estendre en els altres paradigmes. Avui en dia –conclouen– estan en recessió i només les conserven el grup de població major de 55 anys; el sector més jove les ha substituït per les variants estàndards occidentals i orientals, és a dir, barregen formes de les dos modalitats en un mateix paradigma.

Llambrich va anar a l'escola i l'institut de la seua població i explica que només li van ensenyar, com en la majoria de centres del sud de Catalunya, el model d'estàndard oriental (*canti* i les altres formes amb *-i-*) i, tot i que a la universitat va aprendre les variants occidentals que tenen cabuda a l'estàndard, ja tenia interioritzades les formes orientals que li resultaven, en el present de subjuntiu, tan alienes com les occidentals.

Referent a l'altre periodista de les Terres de l'Ebre, Sorribes, hem localitzat, tant en *off* com en directes, l'ús sistemàtic de les formes amb *-i* en totes les persones i en tots els contextos. Aleshores, diu *arribi*, *afecti*, *renunciï* o *permetin*, i renuncia a les formes pròpies, que són normatives, i que l'Institut també considera pròpies de l'àmbit general. En el seu cas, hauria pogut dir *arribe*, *afecte*, *renuncie* i *permeten*. De fet, en l'entrevista ha explicat que en un registre informal el subjuntiu el fa, com és propi en el seu parlar, amb *e*. És per això que hauríem de marcar totes les pronúncies no occidentals com a *no recomanables* (NR) perquè està barrejant trets orientals, que no els té com a propis, amb altres trets genuïns de la seua zona. Explica, a més, que tot i que va rebre classes de la filòloga Àngela Buj i d'Albert Aragonés, que reivindiquen i ensenyen l'estàndard occidental, “crec que per no complicar-me la vida vaig tirar més cap a l'estàndard dels llibres, que és el que sent més pels mitjans de comunicació, tens més obres de referència i és on menys possibilitat tindrà d'equivocar-me.” Quan vam parar la gravació va reconèixer que la morfologia verbal era l'aspecte del llenguatge que menys dominava i que, alhora, un dels que més definia la seua varietat i va prendre el compromís d'esforçar-se i consultar més a sovint els manuals sobre l'occidental. No obstant això, hem vist en el present d'indicatiu que emprava l'incoatiu amb la forma autòctona *-ix-*, que és més coneguda i estesa que les variants pròpies del present de subjuntiu. Cal tindre en compte, com es veu en la graella, la irregularitat del paradigma verbal d'este temps i que, les formes que s'usen a les Terres de l'Ebre, d'on és Sorribes, sovint queden fora de l'estàndard.

La corresposnal del País Valencià, Empar Marco, recorre a les formes pròpies i normatives, sempre localitzades en gravacions de la veu en *off*, com, per exemple, *retiren*, *torne*, *complisca*, *cremen* o *puguen*.

3.6.1. Observacions sobre l'infinitiu

En l'apartat de morfologia verbal de la *Proposta* es detalla quines formes de l'infinitiu es poden utilitzar en l'estàndard, quines no són recomanables i quines són només, aptes en un àmbit restringit. Anota, també, les parelles geosinònimes dels verbs i en delimita l'àmbit.

Hem localitzat en diferents peces de Caelles els infinitius *contreure*, *treure* i *atraure*, que compartixen l'arrel *traure* o *treure*, admeses, les dos, en un àmbit general.

En el cas de Marco, utilitza sempre les formes pròpies del valencià; de manera que, com recomana el *LEMAV*, fa servir les variants amb *a* i diu *traure*, *llançar* i *rellançar* dels dobles que tenen esta forma i una altra amb *e*. En les peces de la periodista valenciana hem localitzat, també, els infinitius *obtindre* i *intervenir*. D'una banda, les arrels d'estos verbs tenen dos formes segons la seua evolució: *tindre/tenir* i *vindre/venir* en què, les primeres són pròpies, sobretot, de l'àrea occidental i, les segones, de l'oriental. De fet, ambdós radicals (*tindr-* i *vindr-*) apareixen en els respectius paradigmes verbals de les segones formes. La *Proposta*, l'*ésAdir* i el *DIEC2* prioritzen les formes acabades amb *-ir* (*tenir* i *venir*) –que hem localitzat en un directe de Caelles (*tenir*)– i consideren l'altre parell de radicals com admissibles en l'**àmbit general**, és a dir, com a mot secundari. Per tant, en un registre formal es preferix l'ús de les formes de la tercera conjugació. El diccionari normatiu de l'IEC exemplifica esta postura remetent l'usuari, des de l'entrada de *tindre* o *vindre*, a les entrades de *tenir* i *venir*. Així, no trobem directament les definicions sinó que la web ens remet a la forma estesa, majoritàriament, entre el bloc oriental (*tenir*, *venir*) i, allí, trobem les definicions.

I, encara més, la forma *obtindre* ni apareix al *DIEC2*. Si consultem el *Diccionari Normatiu Valencià (DNV)* notem com es dóna el cas contrari al que hem explicat del *DIEC2*, és a dir, que s'ha concedit un tracte preeminent a les variants pròpies (*tindre* i *vindre*) i que, per tant, és en les seues entrades on apareix la definició. No obstant això,

a diferència del diccionari de l'Institut, el de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua sí que incorpora els mots *obtindre* i *intervindre*.

Este cas posa de manifest la varietat lingüística a partir de la qual s'ha bastit els diferents diccionaris. Per tant, tot i que el *DNV* ja indica que recull tot el lèxic català, pren com a base les formes valencianes, com indica en el seu nom; en canvi, el *DIEC2* privilegia les formes orientals davant de les occidentals.

4. Lèxic

En relació amb el lèxic, hem de tindre en compte que pel fet que una paraula no estiga al *DIEC2* no significa que no es puga emprar en televisió. És per això que l'*ésAdir* marca amb el denominador “ús no recollit al *DIEC*” totes aquelles formes que, tot i ser d'àmbit general i conegudes per la població, no apareixen en la darrera edició del diccionari normatiu. Com a mitjà de comunicació atent a les darreres exigències lingüístiques, han de reflectir “els usos lingüístics habituals de la societat actual i, per tant, sovint han de fer servir neologismes, col·loquialismes, paraules d'argot, etc”.

En primer lloc, si ens fixem en els mots acabats en *-à* localitzats en les gravacions de la periodista valenciana Marco, com *plantà* o *mascletà*, no tenen entrada en el *DIEC2* però sí que apareixen en el portal lingüístic de la CCMA i els considera propis de l'ús general. A més, si consultem el *DNV* també hi apareixen, com en el *LEMAV*, que explica que en este cas, en els sufixos *-ada* i *-ador*, que fan referència als àmbits festius i gastronòmics “fins i tot hi ha tradició escrita”. Llavors, estos mots són lligats, des de sempre, a les festivitats del País Valencià i és per això que es coneix i s'ha estès la forma pròpia de la zona –amb emmudiment de la *-d-* del sufix– també entre els parlants no valencians. Per tant, Marco les usa adequadament i, una vegada més, estableix el vincle entre llengua i territori.

En la periodista valenciana hem localitzat, en diferents peces informatives, la parella de geosinònims *xiqueta/nena*. La primera forma és pròpia del bloc occidental i, l'altra, de l'àrea oriental. L'ús d'esta variant oriental per una periodista valenciana pot xocar, atès que és un mot reconegut i associat al territori oriental. En l'entrevista se li va comunicar este fet i, a la pregunta de quin sinònim utilitzava, va contestar: “No... jo no

dic *nen*, dic *xiqueta* però a voltes se m'encomana el que ells fan... per no dir tantes vegades *xiqueta*... però se m'encomana molt." Per tant, segons les seues paraules, hem d'entendre este ús indiscriminat de formes com una influència del català oriental, per una banda, i per evitar repeticions en un mateix text, per l'altra. Tot i així, és lícit apropiarse una variant al·lòctona, quan en tens una de pròpia, per ampliar el conjunt de termes?

La darrera forma que volem comentar que ha aparegut en una connexió en directe de Marco és el verb característic valencià *eixir*, amb entrada al *DIEC2* que et remet al geosinònim propi de la resta de territori catalanoparlant *sortir*.

Amb relació als periodistes tortosins, hem localitzat la parella de geosinònims *caragol/cargol* en les seues peces. D'una banda, però, Llambrich diu el mot *cargol* en una gravació de la veu en *off* i, de l'altra, Sorribes, en el mateix context, diu *caragol*. La periodista de l'Ametlla del Mar reconeix que la seua forma pròpia és *caragol*, com en la resta d'occidental i balear, i que la variant oriental és fruit de viure en l'àrea central. Amb el mateix fenomen, la caiguda de la vocal neutra entre consonant i erra (-*ara*-) en territori oriental que dóna la parella de geosinònims *caramel/carmel*, hem sentit la primera variant, pròpia de la zona occidental, en una notícia de Solà.

A més, també hem sentit en peces dels professionals de les Terres de l'Ebre el vocable *judici* en lloc del mot genuí i acceptat per la normativa *juí*, que, com *caragol*, el tortosí compartix amb el valencià i el balear. En este sentit, Sorribes reconeix que en el seu dia a dia fa servir el mot *juí* i que ha emprat l'altra forma perquè no sabia si el geosinònim propi era normatiu. Com en els altres casos, a l'entrada de *juí*, el *DIEC2* ens remet al mot *judici* per saber-ne la definició. Cal destacar que, després de la conversa, i de saber que la seua variant era normativa, Sorribes va intentar dir *juí* en una peça i els assessors lingüístics de TV3, en un primer moment li van recomanar substituir-la per l'altra variant perquè "m'ha dit que no m'entendrien. Al final li he hagut de dir que si li dixaven dir a Empar Marco de València pos a mi també." En canvi, Llambrich ha dit durant l'entrevista que la variant occidental no és la seua forma pròpia.

En una gravació de Sorribes hem sentit *abans* en lloc d'*ans*, paraula tortosina que apareix al *DIEC2* i que, segons Aragonés (1995:74) compartix amb el valencià, tot i que en les peces de Marco i durant l'entrevista la corresponal valenciana només ha utilitzat l'adverbi amb la forma *abans*. També hem localitzat la variant oriental en un *off*

de Piqué que usa *cua* en lloc de la variant occidental i normativa *coa* i, en el mateix context, Caelles que diu *vermell* i no *roig*, mot característic del dialecte occidental.

3. Conclusions

De l'anàlisi dels trets que hem recollit en relació amb les declaracions dels periodistes que hem entrevistat i amb la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana*, l'*ésAdir*, el manual d'Aragonés -*La llengua del Baix Ebre i del Montsià. Un model de llengua estàndard oral*- i el *Llibre d'estil per als mitjans audiovisuals en valencià* se'n desprenen les conclusions que exposarem a continuació.

En primer lloc, la hipòtesi de partida postulava la convivència de trets lingüístics del bloc oriental –sobretot centrals– amb formes occidentals en les locucions dels periodistes occidentals dels informatius de Televisió de Catalunya. A través de l'estudi de les dades hem constatat que, sobretot en morfologia verbal, s'han substituït les variants tradicionals occidentals per les respectives formes orientals. Un dels fenòmens que ens ha permès verificar la hipòtesi inicial és l'increment dels verbs incoatius que, segons Massanell (2012: 148), és “un dels trets més rellevants per a la distinció entre els dialectes orientals i occidentals”. Tradicionalment, la forma de l'increment era *-ix-* en el bloc occidental i *-eix-* en el bloc oriental. No obstant això, a través del nostre estudi notem com les variants orientals arraconen les occidentals en els locutors Solà, Caelles i Piqué, que diuen *repeteix*, *imparteix*, *atreveix* o *exerceix* en lloc de *repetix*, *impartix*, *atrevix* o *exercix*. Hi ha, doncs, una substitució lingüística en la forma de l'increment que és causa, d'una banda, del model de llengua difós en estos mitjans de comunicació, tant a nivell oral com escrit, i, de l'altra, del sistema educatiu, que al Principat només ensenya l'increment *-eix-*. De fet, Caelles i Piqué diuen que les seues formes pròpies són les típiques de la zona oriental, és a dir, el canvi lingüístic ja s'ha produït. Relacionem este fet amb la proximitat geogràfica de les seues comarques de procedència –Pallars Jussà i la Segarra, respectivament– amb la zona oriental que provoca la difuminació d'algunes isoglosses i, també, amb el temps que fa que viuen i treballen a Barcelona, és a dir, amb la pressió de conviure en àrea central.

Un altre tret que confirma la hipòtesi plantejada a l'inici del treball és el paradigma del present de subjuntiu per als periodistes Caelles, Solà, Piqué, Llambrich i Sorribes, que segueix el model oriental en detriment de les formes pròpies occidentals normatives. Per això, hem sentit *confirmi*, *traslladi*, *convoquin*, *ajudi* o *compleixin* en lloc de *confirme*, *trasllade*, *convoquen*, *ajude* o *complisquen*, que serien les formes que

correspondrien a les seues àrees territorials. Per tant, les variants oriental han substituït les formes pròpies en estos periodistes en un registre formal. Pel que fa als registres informals, Solà, Piqué, Llambrich i Sorribes mantenen la flexió pròpia del seu geolecte, que, en el cas de la de Solà i Llambrich, no té cabuda en l'estàndard. Les formes de Solà són 1. *canta/canto*, 2. *cantos*, 3. *canto*, 6. *canton* i, les de Llambrich, 1. *càntia*, 2. *cànties*, 3. *càntia*, 4. *cantiéssem*, 5. *cantéssieu* i 6. *càntien*.

Piqué i Sorribes renuncien a les seues formes genuïnes o bé perquè no saben que són acceptades –desconeixement de la normativa i inseguretat lingüística– o bé, com reconeix Sorribes, perquè és el model difós per l'escola i els mitjans: “crec que per no complicar-me la vida vaig tirar més cap a l'estàndard dels llibres, que és el que sents més pels mitjans de comunicació, tens més obres de referència i és on menys possibilitat tindrà d'equivocar-me.”

A la llista de fenòmens que ens ajuden a confirmar el que preveiem en les primeres pàgines del treball, hi podem afegir, en el camp de la morfologia nominal, la renúncia, en Solà, de les formes del possessiu amb *wau* (*seua*) a favor de les formes orientals (*seva*) en un registre formal ja que, com va confirmar en el qüestionari, les variants que té com a pròpies són les típiques del bloc occidental. També formaria part d'este grup l'ús invariable del numeral *dos*, forma característica occidental, que en les peces de Caelles i Solà s'ha substituït, quan definix un substantiu femení, per la variant *dues*.

Sobre l'adopció de trets fonètics orientals en detriment dels occidentals, notem com la incidència és menor que en la morfologia, tot i que és més fàcil de percebre per l'audiència si, per exemple, el locutor occidental alterna formes pròpies amb trets orientals com la neutralització d'*o* àtona en *u* o la confusió d'*a* i *e* àtones en la vocal neutra ja que són les principals isoglosses que diferencien els dos grans blocs dialectals del català. Com hem assenyalat, Llambrich barreja la pronúncia típica occidental, és a dir, conserva les *o* àtones (*c[o]missió*), amb d'altres formes on la *o* s'ha tancat en *u* (*eur[u]s*, *c[u]ntracte*) i, a més, hem localitzat en diverses gravacions la pronúncia de la vocal neutra en l'article [ə]l en comptes de pronunciar [e]l.

També hem localitzat la incorporació de la pronúncia típicament oriental dels mots *jo* i *ja*, amb la fricativa prepalatal sonora ([ʒ]a) en detriment de la realització genuïna occidental amb la semiconsonant ([j]a) en Caelles, Solà, Piqué i Sorribes. Així,

s'ha bandejat la forma pròpia, o bé per influència dels mitjans o bé pel fet de creure que s'assembla massa a la realització castellana i, per tant, pensar que és una interferència que cal eliminar, és a dir, per hipercorrecció.

Finalment, tot i que no hi ha una substitució total d'estes formes, cal apuntar l'ús vacil·lant i, per tant, barrejat, de dos isoglosses que permeten definir els límits entre el català oriental i el català occidental en les locucions de Caelles i Llambrich. D'una banda, la pronúncia africada de la sibilant palatal sorda en posició inicial i postconsonàntica (*mar*[ʃ]*a*, [ʃ]*ifra*) s'alterna amb la realització fricativa, pròpia de la zona oriental ([tʃ]*oquen*, [tʃ]*ecs*). De l'altra, l'ús de les formes amb la sibilant palatal sonora, que, típicament, té la pronúncia africada en el territori occidental ([dʒ]*ent*) es barreja amb la forma fricativa al bloc oriental ([ʒ]*ent*) en les peces de Llambrich i Sorribes on sentim, per una banda, [ʒ]*unta* o [ʒ]*generalitat* i, per l'altra, [dʒ]*udici*. Tot i que no hi ha hagut una substitució total de les formes orientals per les occidentals, la barreja de variants posa de manifest la convivència de les dos realitzacions que, en un període més o menys llarg de temps, pot comportar la substitució definitiva de les formes genuïnes occidentals. És el cas de Caelles, que en les seues peces només hem localitzat les variants fricatives [ʒ]*oies*, [ʒ]*oves* o [ʒ]*ornada* i, per tant, ja s'ha produït el canvi lingüístic.

De les explicacions de més amunt es desprèn que la fonètica és l'element més resistent del llenguatge al canvi, mentre que la morfologia és el més permeable i, per tant, es presta més a la substitució de formes. En canvi, els trets fonètics, i, per tant, les diferents pronúncies pròpies de cada dialecte, costen més de modificar tot i que la pressió del central en l'entorn laboral, com hem vist en Caelles, Piqué i Llambrich, afavorix l'adopció o la interferència de trets fonètics orientals.

En relació amb la morfologia nominal i verbal és l'àmbit del llenguatge on hem detectat més substitucions per formes orientals i, si busquem l'arrel del problema, notem que ve de lluny. En primer lloc, cal tindre en compte que les variants usades en la llengua escrita i, sobretot en els mitjans, han estat, des de sempre, les orientals. Este és el motiu pel qual molta gent confon l'estàndard amb la varietat oriental, com fa Caelles: "Crec que el meu català escrit és estàndard (si és que aquest estàndard existeix). No hi ha *meues* ni *teues* ni *tindre* ni *vindre*...". El que vol dir, de fet, és que en el llenguatge escrit només empra les variants orientals és a dir, segueix l'estàndard oriental que, per a

ell, és l'únic que existix i que coneix. A més, els professors que ensenyen en territori occidental i els llibres de text que empen vehiculen, en la gran majoria dels casos, només les formes orientals en l'escriptura.

Per tant, els parlants occidentals coneixen, d'una banda, les variants pròpies que han après en el seu entorn més immediat –família i cercles d'amistat– i, de l'altra, les formes que han adquirit a l'escola, que, alhora, queden validades pels mitjans de comunicació orals i escrits. Aleshores, la confusió –errònia– entre estàndard i varietat central s'ha d'entendre tenint en compte estos dos factors. En alguns casos, com exemplifiquen Caelles i Piqué, la influència del central és tan potent que els parlants occidentals abandonen les variants morfològiques pròpies per adoptar les de la varietat que és present en la majoria dels àmbits del seu dia a dia. Per tant, l'arraconament d'una forma per al registre estàndard pot esdevenir l'abandonament d'aquella variant en tots els registres del parlant com diu Caelles en el cas de l'ús invariable de *dos*: “Crec que ho he incorporat. Ja em surt dir *dues*.. tot i que no sempre...”.

Un cop hem acabat el treball i hem analitzat totes les dades podem recuperar l'afirmació de Sistac (1992: 42) sobre l'anomenat estàndard regional, en la qual diu que compartix “les característiques morfosintàctiques i, en bona mida, lèxiques de la variant més difosa, però està muntat sobre l'estructura fonològica i, en menor grau, tonal del dialecte occidental”. Avui en dia, vint-i-dos anys després de l'esmentada formulació, la tesi de Sistac encara és vigent tot i que podem distingir entre diferents graus de permeabilitat a l'orientalització de les formes –sobretot– morfològiques.

La inclusió de trets orientals en detriment de les formes occidentals és més alta, tant en morfologia com en fonètica, en els periodistes Caelles, Solà i Piqué que en Llambrich, Sorribes i Marco. Esta diferència coincidix en les zones geogràfiques dels locutors. D'una banda, Caelles, Solà i Piqué provenen de les comarques centrals de l'occidental, sota la capitalitat de Lleida. A més, Piqué és de Cervera, població limítrofa amb el bloc oriental i, per tant, se situa en una zona de transició d'isoglosses. Respecte a les comarques centrals dels nord-occidental, la llengua hi ha patit una forta pressió del dialecte central que ha comportat l'anivellament lingüístic, sobretot en morfologia, en molts dels seus trets. El procés de normalització lingüística amb l'escola i els mitjans de comunicació ha comportat l'assimilació de trets al·lòctons (orientals) que, avui en dia, no es fan estranys als parlants d'estes comarques atès que, com expliquen Creus i

Romero (1999: 35), el model de llengua difós pels professionals de la zona en els mitjans de comunicació del territori es basa en el seguiment de les solucions orientals de la normativa “on pràcticament no hem documentat casos de formes verbals patrimonials”.

De l'altra, hi ha Llambrich, Sorribes i Marco, que provenen, els dos primers, de les terres més meridionals del Principat de Catalunya i, la tercera, de les comarques centrals del País Valencià. Cal fer esta distinció sobre el territori administratiu ja que les fronteres polítiques –que no lingüístiques– comporten diferents plans d'estudis i, alhora, diferents models de llengua. En primer lloc, ens centrem en Llambrich i Sorribes, de les Terres de l'Ebre, la contrada més al sud de Catalunya limítrofa amb el País Valencià, al sud, i a l'oest amb Aragó. En els dos periodistes hem localitzat una major concentració de trets de la seua varietat superior als dels locutors Caelles, Solà i Piqué. Podem definir este fet a partir de diversos factors lligats al territori –és a dir, a la seua situació geogràfica– i a les particularitats de la llengua del territori. Geogràficament, el fet d'estar allunyats dels centres de poder i enllaçats amb les dos grans capitals –Barcelona i Tarragona– per unes connexions deficitàries i el seu caràcter agrari, aïlla el territori. A més, el fet de ser terra limítrofa amb el País Valencià comporta un anada i vinguda de gent entre els dos territoris, que esborra les fronteres administratives i corrobora el contínuum lingüístic català.

Referent a la consciència sociolingüística, i a partir de l'entrevista que hem tingut amb Sorribes, podem deduir que a les Terres de l'Ebre hi ha un estret vincle entre llengua i territori, se sap que la varietat que es parla els defineix i, doncs, els diferencia, com a grup social de la resta de geolectes. Sorribes, corresponsal de TV3 en estes comarques, creu que és bo que el periodista siga de la mateixa zona que cobrix perquè “esdevé la cara visible del territori... d'una banda, la gent se sent més identificada i de l'altra perquè així conservem una mica la nostra varietat.” El fet que Sorribes conserve molts trets de la seua varietat ajuda a crear cohesió com a grup social que pot percebre l'audiència dialectalment heterogènia. Així, el tortosí, varietat que es parla en estes comarques, és un parlar de transició a cavall entre el nord-occidental i el valencià que compartix en este darrer dialecte la majoria de formes verbals i molts trets de morfologia nominal. A més, a diferència de les terres occidentals del nord del Principat, algunes formes no tenen la connotació negativa que sí que tenen allà, tot i que el model en l'ensenyament siga, també, de base oriental.

Entre els trets que conserven Llambrich i Sorribes destaquem, en la morfologia nominal, la presència sistemàtica del demostratiu *este* i les seues variants, els possessius amb *wau* (*seua*) i l'ús invariable de *dos* (*dos-centes xarxes*). En Llambrich, a més, hi apareix la forma de l'article *lo*, tot i que el seu ús no està connotat amb cap voluntat militant de la llengua del territori, com diu la periodista: “No en sóc conscient i no vull fer cap valoració perquè la faria a la tun-tun. I crec que no té gens d'importància i no ens hauria de sorprendre. Catalunya té diferents maneres de parlar i, ja està.” Sobre la morfologia verbal, Sorribes manté l'increment *-ix-* dels verbs incoatius. De fet, Massanell (2012: 199) estudia la conservació d'estes formes incoatives amb *i* en el territori nord-occidental i conclou que l'àrea tortosina “ha obtingut el percentatge més elevat fora d'Aragó” de manteniment de l'incoatiu *-ix-*. Explica este fet dient que “el manteniment dels trets propis és superior en les àrees amb una personalitat marcada dins del territori nord-occidental, és a dir, en aquelles regions en què s'ha definit l'existència d'un subdialecte amb unes característiques individualitzadores dins del conjunt nord-occidental, com la tortosina o la ribagorçanopallaresa.”

A més, se substitueixen les formes del present de subjuntiu característiques del tortosí, que les de la primera conjugació són acceptades per l'estàndard, per les variants orientals. Sorribes explica que, quan té algun dubte, el que fa és canviar a la forma oriental que sap que és correcta i reconeix que la part de la morfologia verbal és la que desconeix més, atès que les formes estàndard occidental diferixen de les tortosines.

En segon lloc, hi ha la corresponsal del País Valencià, Empar Marco, natural de Godella, població situada a la comarca de l'Horta Nord, en què es parla la varietat apitxada del valencià. Com hem explicat, cal tindre en compte l'administració sota la qual es troba la localitat del periodista que estudiem ja que, com sabem, el català es parla en cinc comunitats autònomes de l'estat espanyol (Catalunya, País Valencià, Illes Balears, Aragó i Múrcia) i, per tant, el marc legislatiu propi de cada territori pot fer variar els currículums d'ensenyament. De fet, Marco explica que tot i que va ser escolaritzada en castellà va rebre classes de català en una associació i “allà els ensenyaven el model occidental”.

Marco és la corresponsal que conserva més trets propis de la seua varietat i el motiu el trobem en el fet que prové del País Valencià, un territori administratiu i polític diferent del Principat; a la distància geogràfica entre València i Barcelona i, també, al

model de llengua que s'ensenya i es difon al territori valencià. És per això que, entre els diferents graus de permeabilitat al central, esta periodista és a la darrera posició. Manté, doncs, les formes del determinant (*este, esta*) i els tres graus de dixi propi del valencià (*eixe*), els possessius amb wau (*seua*) i els numerals (*dèssset, huit, huitanta*) tant en les gravacions en *off* com en els directes. En canvi, hi ha vacil·lació en l'ús invariable del numeral *dos*, que en alguna ocasió diu, per exemple, *les altres dues*. En l'entrevista la periodista diu que sap que pot fer servir *dos* en tots els contextos però que empra indistintament *dos* i *dues* fruit de la relació amb gent que parla central. Pel que fa a la morfologia verbal, el manteniment de les formes estàndard de l'occidental, valencianes, és màxim. És per això que, en les seues gravacions apareix sempre l'increment amb *i* en els verbs incoatius (*reunix, perseguixen, afegix*) i el present de subjuntiu el fa amb les formes pròpies valencianes admeses a l'estàndard (*retiren, torne, cremen, complisca*).

De manera que, Solà, de l'àrea central nord-occidental, substituïx l'increment amb *i* (*cenyix*) dels verbs incoatius per les variants amb *e* (*cenyeix*) –com fa també amb els possessius– en un registre formal perquè no creu que tinga lloc en l'estàndard, és a dir, el connota negativament com un tret dialectal. En canvi, Marco –i Sorribes– els usa amb normalitat en un registre estàndard formal atès que és la forma imperant en el seu territori i és, a més, la que es pot trobar a la llengua escrita. Com veiem, l'afirmació de Sistac no seria vàlida per a la periodista valenciana Empar Marco, excepte en el cas del numeral *dos/dues*.

Fins aquí, hem explicat les conclusions que hem extret de l'anàlisi de les dades i hem agrupat els trets occidentals que es mantenen, d'una banda, i els que són substituïts per les variants orientals, de l'altra. D'estes anotacions es desprèn, també, una gradació en l'adequació del discurs d'aquests periodistes a l'estàndard occidental: Caelles i Piqué se situen en l'extrem de menys manteniment, i Marco i Sorribes en el de més conservació de trets propis.

Una altra conclusió que es deriva d'este treball és la diferent concepció de l'estàndard dels diferents periodistes estudiats, tant a partir del seu ús lingüístic com de la seua actitud lingüística. Així, alhora que Caelles, Solà i Piqué decidixen adoptar les formes més estandarditzades (variants orientals esteses i amb prestigi) tot i que puguen parèixer alienes a la seua zona; Sorribes i Marco tenen una actitud més militant amb la llengua, que ha traspuat en les entrevistes quan han relacionat llengua i territori com un

nexe indissoluble. Tornem a posar de manifest que les diferents actituds lingüístiques coincidixen en les diferents zones occidentals: la del nord (Caelles, Solà i Piqué), més apropada al central, i la del sud (Llambriç, Sorribes i Marco), on conserven la majoria de peculiaritats que els definixen. Per tant, la distància geogràfica es convertix en distanciament en l'ús lingüístic, en el model de llengua que difonen. A més, estos tres periodistes usen trets que l'Institut d'Estudis Catalans, en la *Proposta* (2009: 19), considera no recomanables en un registre formal però que són característics de la seua varietat, com per exemple l'apitxament i l'ensordiment en Marco ([ʃ]uga o sen[s]ill) o el demostratiu per a Sorribes (*este*).

Com ja hem apuntat, l'IEC condemna, en la *Proposta*, la mescla de variants, és a dir "el locutor ha de ser conseqüent i actuar d'acord amb la seva pròpia competència lingüística; això vol dir que no ha de barrejar, per exemple, trets fonètics i morfològics propis dels parlars occidentals amb d'altres propis dels orientals". Per tant, si ens cenyim a este postulat, els sis periodistes analitzats han fet un "ús promiscu" de les formes, aprofitant-se de la flexibilitat que permet l'estàndard.

Les actituds lingüístiques que es reflectixen en este treball ja hem anat veient que són diverses. Cal remarcar, però, l'endodiglossia com a situació general entre els periodistes de l'àrea central del nord-occidental, és a dir, atribuïxen al dialecte central la preeminència sobre el seu, el parlar de les comarques centrals de l'occidental, i li atorguen un prestigi social que ja té, és a dir, el reafirmen com a varietat majoritària en els mitjans de comunicació. És, doncs, una situació de desigualtat entre dos varietats de la mateixa llengua on la varietat A, el seu geolecte, queda relegada a espais comunicatius familiars i menors mentre que la B és present en tots els registres formals i en l'estàndard i l'adopten parlants d'A que creuen que en estes situacions comunicatives és preferible emprar B.

Dintre d'este àmbit, cal posar de manifest l'estreta relació entre escola, mitjans de comunicació i la parla de la població. Estos tres factors s'interrelacionen fins a convertir-se en un cercle viciós. Els assessors lingüístics del Centre d'Emissions d'Informatius de TV3 corregixen tots els textos que s'emetran en els *Telenotícies* però es fixen en les qüestions d'estil per millorar la comprensió i l'agilitat del discurs, amb faltes d'ortotipografia, interferències, amb matisos lèxics i qüestions gramaticals. Per tant, no tenen en compte la varietat de l'estàndard que fa servir el periodista ni si és la

mateixa que, geolectalment, li correspondria, atès que això és decisió de qui redacta la notícia. Tot i això, si un text ve de zona occidental els lingüistes d'informatius paren esment en les variants del text i es poden sentir expressions com esta en els lingüistes: "Ep, aquest article ve de Lleida, deixem *caragols*". A més, homogeneïtzen el discurs, és a dir, si hi ha un *seva* i un *seua* canvien una de les dos formes segons la que sol fer servir més el periodista. Hi ha, doncs, un respecte escrupolós per les diferents varietats del català i un alt grau de sensibilitat i consciència lingüística.

De fet, l'*ésAdir* s'acosta més al model de llengua real i estès i, per tant, és més tolerant que la *Proposta*, sobretot pel que fa als trets que distingixen el nord-occidental. Així, són trets arrelats en la llengua dels periodistes, com l'obertura en *a* dels mots començats per *en-*, *em-*, *es-* ([a]sperar) o l'obertura de la *e* final pròpia del nord-occidental (*policí[ε]*) que la *Proposta* considera propis del registre informal i l'*ésAdir*, en canvi, recomana i incita el seu ús en els parlants que els tinguen com a propis. A més, el portal lingüístic de TV3 té en compte fenòmens que no apareixen en la *Proposta* com el tancament de la vocal *o* en *u* davant de la síl·laba tònica (*c[u]ixí*) o accepta la pronúncia i l'escriptura de mots com *mascletà* o *plantà*, amb la caiguda de la *-d-* intervocàlica, realització característica del valencià.

En darrer lloc, podem recuperar la informació sobre les quatre fases de l'estandardització per relacionar-la amb les dades que hem extret. Com hem anotat a l'apartat 1. *Contextualització* l'estadi que ens interessa per la importància que hi tenen els mitjans és el tercer (extensió de l'ús i del coneixement). Així, a partir de la intervenció governamental, el català esdevé la llengua de TV3 i Catalunya Ràdio i, per tant, els periodistes i locutors de la CCMA es convertixen en referents lingüístics per a l'audiència. Al llarg del treball hem explicat l'evolució en el model de llengua de TV3, des dels inicis fins al dia d'avui. Així, partint del desequilibri geolectal dels primers anys, notem com s'ha anat intentant corregir, d'una banda, amb un augment de veus occidentals –tot i que segueix sent mínim respecte el nombre de locutors orientals– i, de l'altra, amb la inclusió de trets occidentals en l'*ésAdir* i en la *Proposta*. No obstant estes accions, l'anàlisi de les dades localitzades posa de manifest que no han estat suficients per corregir el desequilibri geolectal atès que el model de llengua difós pels periodistes occidentals de TV3 barreja formes genuïnes –occidentals– amb trets orientals i, per tant, l'audiència no rep un model d'estàndard oral occidental. Així, tot i que una de les

funcions de TV3, com hem explicitat a l'inici, és la de normalització lingüística, notem com en este cas, en el dialectal, encara hi ha molta faena per fer.

4. Perspectives d'estudi

Deixem la recerca en este punt, quan ja hem analitzat totes les dades que hem localitzat, quan hem detectat el grau de presència dels trets occidentals en cada periodista i les formes orientals que han incorporat al seu discurs en detriment de les variants pròpies que també són part de l'estàndard. Tot i així, la investigació se podria ampliar augmentant el nombre de periodistes a estudiar, incorporant els de la resta de seccions de TV3 o els de Catalunya Ràdio, fet que permetria poder unificar comportaments per crear uns criteris comuns, relatius als diferents nivells del llenguatge.

També es podria obrir una altra línia de recerca enfocada al model escrit de les diferents publicacions de territori occidental, centrada en la llengua emprada en la premsa comarcal o en les revistes locals.

A més, hi ha la voluntat, sempre que tinga les condicions necessàries, de prosseguir el tema estudiat i convertir-lo en una tesi doctoral. Així, este treball es convertiria en la gènesi del futur i tindria com objectiu assentar les bases de l'estàndard occidental en els mitjans de comunicació i, alhora, proposaria un nou model més tolerant amb les diferents varietats occidentals. Amb l'augment del corpus de dades s'ampliaria, per exemple, l'apartat de lèxic, tot i que segurament es diferenciaria dels altres nivells del llenguatge pel que fa a l'extensió de l'anàlisi de les seues variants perquè, com hem apuntat a l'apartat 0. *Justificació*, el caràcter breu de les notícies i el fet d'estudiar només les variants que tinguen un geosinònim disminuïx la localització de candidats òptims.

Tanmateix, l'actual treball és la continuació del Treball de Fi de Grau, presentat el juny del 2013, que té com a títol *La presència del tortosí al Telenotícies comarques Tarragona de TV3*.

5. Transferència del coneixement

Un cop hem acabat el treball i hem complit els objectius que ens vam proposar ans de començar-lo, ens hem adonat que convé un canvi de mentalitat entre el sector educatiu, ja que és qui té el poder per ensenyar i difondre el model estàndard occidental.

Tot i que pot parèixer que els professors no tenen a veure amb el que hem explicat, ells poden representar el primer estadi del canvi ja que, com han explicat els sis periodistes, el model que van aprendre a l'escola és el que més els ha marcat, per ser el primer que van rebre. Beltran (2004: 32) posa de manifest este missatge i, al voltant de diferents col·lectius d'ensenyants que reivindiquen un model de llengua proper a l'alumne, recomana “que l'ensenyament de la llengua s'organitze a partir de la varietat en què el xiquet i el mestre viuen submergits i amb la qual identifiquen el món que els envolta, com es pot pretendre –es pregunten els docents– de bastir l'ensenyament a l'entorn d'una varietat lingüística que no compleix gaire aquesta condició?” El treball que hem dut a terme posa de manifest, també, les conseqüències d'este fet, és a dir, totes les variants i trets occidentals que ja s'han vist substituïts per les formes orientals i que, en gran mesura, han estat apreses durant les diferents etapes de l'ensenyament, des del primari fins a l'universitari.

Caldria, a més, que els periodistes prenguessen un compromís lingüístic i rebessen formació sobre quins dels trets de la seua varietat poden usar en un registre formal. Tot i les presses que exigix un informatiu caldria prendre consciència de la importància de la seua faena, ja que esdevenen un model de llengua per a l'audiència.

El treball que hem fet pot ser d'utilitat perquè demostra empíricament que no hi ha un model occidental d'estàndard difós i, a la vegada, perquè tampoc s'ha acabat d'estendre el coneixement, es a dir, el model planificat.

També, perquè pot donar consells útils per als periodistes i per als assessors lingüístics sobre l'estàndard occidental que, a la vegada, podrien incorporar-se a l'*ésAdir*.

6. Bibliografia

- ARAGONÉS, Albert (1995). *La llengua del Baix Ebre i del Montsià. Un model de llengua estàndard oral*. Tortosa: Consorci per a la Normalització Lingüística (Centre de Normalització Lingüística de les Terres de l'Ebre). En línia: <http://www.xtec.cat/~aaragon2/estandardoral.htm#m535> [Consultat el 07/07/2014].
- BAGET i HERMS, Josep M. *"La nostra". Vint anys de TV3*. Barcelona: Proa, 2003
- BELTRAN, Joan S. (2004). "El contacte entre llengües a les Terres de l'Ebre i l'estandardització del català". A: *beCeroLes I*, pàg. 41-56.
- BUJ, Àngela. *Model de llengua per a l'ensenyament. Montsià, Baix Ebre, Terra Alta i Ribera d'Ebre*. [inèdit].
- CASALS, Daniel (2001a). "Contribució dels *media* orals a la construcció d'un estàndard de masses plural: presència del dialecte nord-occidental en el llibre d'estil de les emissores radiofòniques de la CCRTV". A: *Zeitschrift für Katalanistik*. núm 14, pàg. 151-161.
- CASALS, Daniel (2001b). "Les polèmiques entre *lights* i *heavies* i les seves repercussions". A: *Societat, llengua i norma. A l'entorn de la normativització de la llengua catalana*. Benicarló: Edicions Alambor (Biblioteca Llengua i País, 5), pàg. 128-162.
- CASALS, Daniel (2007). *Ràdio en català. Contribució de Catalunya Ràdio a la creació d'un llenguatge radiofònic català per als informatius*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- CASTILLO, Carmen; FENOLLOSA, Francesc; GARCIA, Vicent; MAS, Josep-Àngel; MOLTÓ, Sofia; OLMOS, Teresa (2001). *Llibre d'estil per als mitjans audiovisuals en valencià*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- COLL, Pep (1991). *El parlar del Pallars*. Barcelona: Editorial Empúries.
- CREUS, Imma; ROMERO, Sílvia (1999). "Els mitjans de comunicació orals a Lleida". A: *Llengua i ús*, núm. 14, pàg. 31-36.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1990 [2001]³). *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana I. Fonètica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1992 [2001]⁴). *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana II. Morfologia*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- KABATEK, Johannes; PUSCH, Claus D. (ed.) (2009): *Variació, poliglòssia i estàndard. Processos de convergència i divergència lingüístiques en català, occità i basc*. Aachen: Shaker (Biblioteca Catalànica Germànica, 7).
- LLAÓ, Jordi i BORRÀS-COMES, Joan (2012): "Morfologia verbal i anivellament dialectal: el cas del present de subjuntiu calero". A: *beCEroLes V*, pàg. 79-85.
- MARÍ, Isidor (1987). "Varietats i registres en la llengua dels mitjans de comunicació de masses". A: *Actes de les segones jornades d'estudi de la llengua normativa*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 9-30.
- MASSANELL, Mar (2009). "El col·loquial mediatitzat nord-occidental". A: *El col·loquial dels mitjans de comunicació*. Vic: Eumo.
- MASSANELL, Mar (2012). «*Feve temps que no diva tants verbs!*» *Manteniment i transformació de paradigmes verbals en el català nord-occidental del tombant de segle*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- NAVARRO, Bartomeu; RULL, Xavier (2000). "Estàndard, dialecte, endodiglòssia: la llengua que tots volem". A: CREUS, Imma; JULIÀ, Joan; ROMERO, Sílvia (ed.), *Llengua i mitjans de comunicació*. Lleida: Pagès editors.
- PRADILLA, Miquel Àngel (1996). "El procés d'estandardització: A propòsit de l'especificitat del tortosí" A: *Rails*, núm.8.
- PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) (2003). *Llengua i literatura a les comarques de la diòcesi de Tortosa*. Benicarló: Onada edicions.
- SISTAC, Ramon (1992). "El dialecte nord-occidental en els àmbits d'actuació formals", dins *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Lleida (1 i 2 de juny de 1991)*. Barcelona-Lleida: Institut d'Estudis Catalans, Institut d'Estudis Ilerdencs i Universitat de Lleida, pàg. 39-43.
- SOLÍS, Marina(2005). "Proposta de llibre d'estil per a Andorra Televisió (ATV)" *Llengua i ús* núm. 33, pàg. 34-41.
- ULLDEMOLINS, Amanda (2013): "La presència del tortosí al TN Comarques de Tarragona" (treball de final de grau) [inèdit].
- VALLVERDÚ, Francesc (1986). *Elocució i ortologia catalanes*. Barcelona: Jonc.
- VENY, Joan (1978 [2002]¹³). *Els parlars catalans (Síntesi de dialectologia)*. Mallorca: Editorial Moll.

VENY, Joan; MASSANELL, Mar (2002 [2012]2). *Dialectologia catalana*. Barcelona: EdiUOC.

WEBGRAFIA

CATALUNYA RÀDIO i TELEVISIÓ DE CATALUNYA (2006): *ésAdir*

<http://esadir.cat/> [Consultat el 04/07/2014].

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: Diccionari de la llengua catalana [en línia]. 2a ed. Barcelona: IEC: <http://dlc.iec.cat/index.html> [Consultat el 04/07/2014].

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA: *Diccionari Normatiu Valencià* [en línia] 1a.ed València: AVL: <http://www.avl.gva.es/dnv> [Consultat el 04/07/2014].

LLEI

Llei 11/2007, d'11 d'octubre de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (2007). [en línia]: http://www.ccma.cat/regulacio/regulacio_llei_creacio_cat.htm [Consultat el 20/06/2014].

ANNEX 1: Recull de dades

En les següents taules s'indica el pronunciamet de la *Proposta*, de l'*ésAdir* i de les altres obres de referència sobre l'estàndard oral occidental i s'apunten els trets i les variants localitzades en les gravacions de Caelles, Solà, Piqué, Llambrich, Sorribes.